

**T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

**ŞER'İ HUKUK UYGULAMASINDA DİN ÖZGÜRLÜĞÜ:
ENDONEZYA'NIN AÇE BÖLGESİNDE
GAYRİMÜSLİMLERE İSLAM CEZA HUKUKU
UYGULANMASI ÖRNEĞİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Evi YULIANA

Enstitü Anabilim Dalı : Felsefe ve Din Bilimleri

Tez Danışmanı: Dr. Öğr. Üyesi Abdullah İNCE

ARALIK – 2018

T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

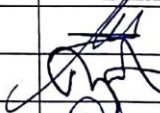

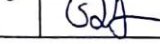
ŞER'İ HUKUK UYGULAMASINDA DİN ÖZGÜRLÜĞÜ:
ENDONEZYA'NIN AÇE BÖLGESİNDE GAYRİMÜSLİMLERE İSLAM
CEZA HUKUKU UYGULANMASI ÖRNEĞİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Evi YULIANA

Enstitü Anabilim Dalı : Felsefe ve Din Bilimleri

“Bu tez 11/12/2018 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından Oybirliği / Oyçokluğu ile kabul edilmiştir.”

JÜRİÜYESİ	KANAATİ	İMZA
Prof. Dr. Mustafa TEKİN	Başarılı	
Dr. Öğr. Üyesi Abdullah İNCE	Başarılı	
Doç. Dr. Sener DUMAN	Başarılı	

T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEZ SAVUNULABİLİRLİK VE ORJİNALLİK BEYAN FORMU

Sayfa : 1/1

Öğrencinin

Adı Soyadı	:	EVİ YULIANA
Öğrenci Numarası	:	1460Y10013
Enstitü Anabilim Dalı	:	FELSEFE VE DİN BİLİMLERİ
Enstitü Bilim Dalı	:	
Programı	:	☒ YÜKSEK LİSANS ☐ DOKTORA
Tezin Başlığı	:	ŞER'İ HUKUK UYGULAMASINDA DİN ÖZGÜRLÜĞÜ: ENDFONEZYA'NIN AÇE BÖLGESİNDE GAYRİMÜSLİMLERE İSLAM CEZA HUKUKU UYGULANMASI ÖRNEĞİ
Benzerlik Oranı	:	8%

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE,

Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Lisansüstü Tez Çalışması Benzerlik Raporu Uygulama Esaslarını inceledim. Enstitünüz tarafından Uygulama Esasları çerçevesinde alınan Benzerlik Raporuna göre yukarıda bilgileri verilen tez çalışmasının benzerlik oranının herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi beyan ederim.

EVİ YULIANA
05/11/2018
İmza

Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Lisansüstü Tez Çalışması Benzerlik Raporu Uygulama Esaslarını inceledim. Enstitünüz tarafından Uygulama Esasları çerçevesinde alınan Benzerlik Raporuna göre yukarıda bilgileri verilen öğrenciye ait tez çalışması ile ilgili gerekli düzenleme tarafımda yapılmış olup, yeniden değerlendirilmek üzere sbtezler@sakarya.edu.tr adresine yüklenmiştir.

Bilgilerinize arz ederim.

05/11/2018
İmza

Uygundur

Danışman
Unvanı / Adı-Soyadı: Dr. Öğr. Üyesi Abdullah İNCE

Tarih: 05.11.2018

İmza:

Enstitü Birim Sorumlusu Onayı

KABUL EDİLMİŞTİR

REDDEDİLMİŞTİR

EYK Tarih ve No:

ÖNSÖZ

Her şeyden önce, Allah'a bu işi yapabilmem için bana güç ve kabiliyet verdiği için şükrediyorum ve O'nun peygamberi Hz. Muhammed (s.a.v.), sayesinde Müslüman olmanın mutluluğunu yaşayabiliyorum. Dahası, Endonezya'nın Türkiye'ye uzaklığına rağmen, bana maddi ve manevi verdiği destekler için Endonezya'daki aileme ve kardeşlerime yürekten teşekkür ederim.

Bana Türkiye'de okuma fırsatı verdiği için Türkiye Bursları'na ve en önemlisi, hocama çok minnettarım. Dr. Öğr. Üyesi Abdullah İNCE'nin olağanüstü sabrı ve rehberliği, desteği ve yardımı olmadan bu tezin tamamlanması çok zor olacaktı. Ayrıca Ali Celep Hocaya, KYK Sakarya yurdundaki hocalara tezimi bitirmeye yardımcı olduğu için teşekkür ederim. Bunda başka, Sakarya Üniversitesi'nin Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı bölümü öğretim görevlilerine ve öğretim üyelerine teşekkür ederim.

Son olarak Türkiye'de çalışmam sırasında bana yardımcı olan ve destek veren arkadaşlarıma, özellikle de "PPI Sakarya ve KIS" örgütünde bulunan Endonezyalılara teşekkür ederim.

Evi YULIANA

25.12.2018

İÇİNDEKİLER

TABLO LİSTESİ	iv
ÖZET	v
SUMMARY.....	vi
GİRİŞ.....	1
BÖLÜM 1:KURAMSAL VE KAVRAMSAL ÇERÇEVE.....	9
1.1. Din Özgürlüğü.....	9
1.1.1. Dini Anlamak.....	9
1.1.2. Özgürlüğü Anlamak.....	10
1.1.3. Din Özgürlüğünü Anlamak.....	12
1.1.4. İslam'da Din Özgürlüğü.....	23
1.2. İslam Şeriatı (Ceza Hukuku) Kavramı.....	25
1.2.1. İslam Şeriatı'nı Anlamak.....	25
1.3. Gayrimüslimleri Anlamak.....	26
BÖLÜM 2:METOD	29
2.1. Araştırmanın Modeli.....	29
2.2. Araştırma Evreni.....	29
2.3. Örnekleme.....	29
2.4. Veri Toplama Araçları.....	30
2.5. Verilerin Toplanması ve Analizi.....	32
BÖLÜM 3: AÇE'DE İSLAM CEZA HUKUKU UYGULAMASI.....	34
3.1. Açe'ye Genel Bakış.....	34
3.2. Açe'de İslam Ceza Hukuku Uygulaması.....	36
BÖLÜM 4: AÇE'DE İSLAM CEZA HUKUKU UYGULAMASININ GAYRİMÜSLİMLERİN DİN ÖZGÜRLÜĞÜNE ETKİSİ	40
4.1. Açe'de İslam Ceza Hukukunun Gayrimüslimlere Uygulanması.....	41
4.1.1. İslam Hukuku Uygulanmasının Kapsamı.....	40
4.2. Açe'de Gayrimüslimlerin Dini Özgürlüğü Uygulaması.....	49

4.2.1. Gayrimüslimlere Din Özgürlüğü Garantisi	49
4.2.2. Açe'de Din ÖzgürlüğüKonusunda Gayrimüslimlerin Görüşleri	50
4.3.3. Açe'de İslam Ceza Hukuku Uygulanmasına Dair Gayrimüslimlerin Görüşleri	58
SONUÇ	62
KAYNAKÇA	66
ÖZGEÇMİŞ	76

TABLO LİSTESİ

Tablo 1: Forum Internum (İç Özgürlük).....	17
Tablo 2: Forum Externum (Dış Özgürlük)	19
Tablo 3: Dini Halkların Sayısı 2009-2015	38
Tablo 4: İbadethane Binaları	39
Tablo 5: İbadethane Davaları	57

Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tez Özeti

Tezin Başlığı: Şer'i Hukuk Uygulamasında Din Özgürlüğü: Endonezya'nın Açe Bölgesinde Gayrimüslimlere İslam Ceza Hukuku Uygulanması Örneği

Tezin Yazarı: Evi YULIANA

Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Abdullah İNCE

Kabul Tarihi: 11 Aralık 2018

Sayfa Sayısı: vii(ön kısım)+72(tez)+1(ek)

Anabilim Dalı: Felsefe ve Din Bilimleri

Endonezya'da İslam hukukunu uygulayan tek bölge Açe'dir. Fakat, İslam hukukunun gayrimüslimlere uygulanması çoğu kez tartışmalara neden olmaktadır. Bu tartışmalara dayanarak tezimiz, Açe'deki İslam hukuku uygulamasının gayrimüslimlerin din özgürlüğü üzerinde etkisini bilmek, incelemek ve tarif etmeyi amaçlamaktadır. Tezimiz amacına ulaşmak için öncelikle iki meseleyi incelemektedir. Birincisi, Açe'deki İslam hukukunun gayrimüslimlere uygulanmasını, ikincisi, Açe'deki gayrimüslimlerin din özgürlüğü hakkındaki düşüncelerini incelemektedir. Bu tez, gözlem, mülakat ve dokümantasyon yöntemleriyle veri toplayan nitel bir yaklaşım kullanmaktadır. Bu yöntemle tezimiz, Açe'de İslam hukuku uygulamasının gayrimüslimlerin dini özgürlüğü üzerinde olumsuz bir etkisi olmadığı sonucuna varmaktadır. Diğer bir deyişle, Açe İslam hukukunu uygulamasına rağmen, gayrimüslimler dini alanda faaliyetlerini yürütmekte serbesttirler. Bune destekleyen veriler tezde incelenmiştir. Açe'de uygulanan İslam hukuku temel olarak sadece Müslümanlar için geçerlidir, ancak Jinayat yasasının uygulanması bağlamında gayrimüslimlerin İslam hukukuna uygun yargılanmayı talep etmeleri de mümkündür. Fakat bu, gayrimüslimlerin İslam hukukunu takip etmeye zorladığı anlamına gelmez. Bununla yasal bir boşluğun oluşmaması ve tüm Açe halkları için adaletin oluşturulması amaçlanmaktadır; İslam hukuku uygulamasına ilişkin olarak çıkartılan kanunlarda gayrimüslimlerin din özgürlüğü de garanti altına alınmıştır. Böylece gayrimüslim halklar, kendi dinlerinde ibadeti veya diğer dini faaliyetleri herhangi bir kısıtlama ve zorlama olmaksızın özgürce gerçekleştirebilirler. Ayrıca gayrimüslimlerin görüşleri, İslam hukukunun uygulanmasını kabul ettiklerini ve hatta Açe'deki gayrimüslimlerin hayatlarına fayda sağladıklarını göstermektedir.

Anahtar Kelimeler: Din Özgürlüğü, Şer'i Hukuk, İslam Ceza Hukuku, Açe, Endonezya.

Title of the Thesis: Religious Freedom in the implementation of Islamic Law: Study Case of the implementation of Islamic Criminal Law on Non-Muslim in Aceh, Indonesia.	
Author: Evi YULIANA	Supervisor: Assist. Prof. Abdullah INCE
Date: 11 December 2018	Page Number: vii(önk1s1m)+72(tez)+1(ek)
Department: Philosophy and Religious Science	
<p>Aceh is the only area that applies Islamic law in Indonesia. However, these implementations often cause controversy, among others due to the practice of applying Islamic law to non-Muslims. Based on the problems, this thesis aims to examine, explain, and describe the impact of the implementation of Islamic law in Aceh on non-Muslim religious freedom. To realize this goal, this thesis will answer two main issues that need to be discussed, namely how Islamic law is applied to non-Muslims in Aceh and how the implementation of non-Muslim religious freedom in Aceh works. This thesis uses a qualitative approach that collects data through methods of observation, interviews and documentation. Through this research method, this thesis has successfully concluded that the application of Islamic law in Aceh does not have a major impact on non-Muslim religious freedom. Or in other words, even though Aceh applies Islamic law, non-Muslims remain free to worship or perform religious activities in accordance with the teachings of their respective religions. This reality is supported by several findings; first, Islamic law is basically only applied to Muslims, but in the context of the implementation of jinayat law (Islamic criminal law) can also be involved with Islamic law. This does not mean forcing non-Muslims to follow Islamic law, but to avoid a legal vacancies and create justice for all Aceh people. Secondly, the implementation of non-Muslim religious freedom is guaranteed in the legislation issued by the central government (Jakarta) and the Aceh government regarding the implementation of Islamic law. So that non-Muslim citizens can freely, without prohibition and coercion to worship or perform their religious activities. In addition, the non-Muslim response also shows that they can accept the implementation of Islamic Shari'a as well, even it has benefited their lives in Aceh.</p>	
Keywords: Religious Freedom, Islamic Law, Criminal Law, Aceh, Indonesia	

GİRİŞ

Araştırmanın Konusu

Açe, Endonezya hukuku kapsamında ulusal hukuktan nispeten farklı bir hukuk sistemi uygulayan bir bölgedir (Rasyid, 2001:217). Açe, Endonezya'da İslam şeriatını kapsamlı bir şekilde uygulayan tek bölgedir. Açe yönetim esalarına ilişkin 11/2006 sayılı yasanın 125. maddesinin 5. fıkrasında, Açe'deki İslam hukukunun uygulanmasının ibadet, aile hukuku (*El-Ehvalü'ş-Şahsiyye*), muamelât, ceza hukuku, adalet, eğitim (*Terbiye*), İslam'ın şiarlarını yaşatması ve savumasıda dahil olmak üzere tüm alanları tamamıyla kapsadığı belirtilmektedir. Başka bir deyişle, İslam öğretisi, Açe Müslümanlarının her eyleminde yasal dayanak olarak uygulanır.

Açe'deki İslam şeriatı, Cakarta merkezi hükümetinden tanınma ya da kabul izni alındıktan sonra, 44/1999 sayılı “Açe Eyaleti Ayrıcalıklarının Sağlanması Hakkında” Kanun vasıtasıyla uygulamaya konulmuştur. Kısa süre sonra, 18/2001 sayılı “Nanggroe Açe Darussalam” Eyaleti olarak Özel Özerklik Kanunu çıkarıldı. Son olarak, Açe'de İslam Şeriatının uygulanmasına yönelik yasal dayanak Açe hükümeti hakkında çıkarılan 11/2006 numaralı Kanundur. (Saby, 2002: 566-568)

Tarihsel olarak İslam Şeriatı, Açe'de İslam imparatorluğu zamanından itibaren uygulanmıştır. O zamanlar Açe, Endonezya'nın tüm bölgelerine İslam'ı yayan merkez oldu. Açe Krallığı zamanından beri toplum yaşamının her yönü, hukuk (İslam) ve gelenekler olarak birleşmiş, İslam şeriatına her zaman bağlı kalmıştır. Açe'deki ünlü bir atasözü, Açe'deki İslam ve geleneklerin doğa ile özdeşlik arasındaki ilişkiye benzediğini belirtmiştir (“hukom ngen adat lagee zat ngen sifet”). Bu ifade, İslam ile Açe halklarının gelenekler arasındaki ilişkinin ayrılmazlığını göstermektedir. İslam, XVII yüzyılda Açe Kraliyetin hükümetinin hayatında etkili olmuştur. Amirul Hadi, bütünlüğü siyasal-dinsel birlik olarak nitelendirdi (Hadi, 2004: 241). Bu, İslam'ın bir cemaat olarak İslam toplumunu desteklemede bir girişim anlamına geliyor. Bu konumda İslam, çeşitli İslam ülkelerini, Açe'deki siyaset ve ticarete birleştiren bir etken oldu.

Yukarıdaki tarihsel gerçeklik, sosyolojik olarak dinin, Açe toplumunda güçlü bir toplumsal birlik oluşturabilen bir gösterge haline geldiğini göstermiştir. Açe'de İslam krallığı zamanından beri toplum, hayatının tüm yönleri ile hukuk (İslam) ve

geleneğinebağlı kalmıştır. İslam'ın etkisi, Açe halklarının gelenek ve kültüründe böylesine birleştiricidir. Böylece kültürel faaliyetleri genellikle İslam'ın değerine dayanır. Açe halkının İslam Şeriatının uygulanmasını istemesine şaşırılmamalıdır. Açe'de İslam dini, bir madalyonun iki yüzü gibidir.

İslam Şeriat'ın Açe'de uygulanması, Endonezya hükümeti tarafından her vatandaşa verilen din özgürlüğü hakkının bir parçasıdır. Ancak uygulamasında Açe hükümeti, gayrimüslimlerinin dini özgürlüğünün garantisinin verilmesi gerekiyor. Bunun nedeni, Endonezya'nın başka bölgelerinde olduğu gibi Açe toplumunda da dini çeşitlilik bulunmaktadır. Başka bir deyişle, Müslüman toplumun çoğunluğu arasında Protestanlık, Katoliklik, Hinduizm ve Budizm gibi Açe'de yaşayan gayrimüslim-azınlıklar vardır.

İslam hukukunun Açe'de uygulanması her zaman sorunsuz bir şekilde yürümektedir. Birçok insan da Açe'de İslam hukuku uygulanmasına karşı çıkıyor. İslam hukukunun sık sık tartışılan uygulamaları ile ilgili bazı problemler kadınların İslami değerlere uygun giyinmesi konusudur. Bunun yanı sıra, kırbaç cezasının uygulanmasının acımasız, ağır ve ilkel olduğu iddia edilmekte ve ayrıca, İslam hukukunun gayrimüslimlere uygulanmasının haksızlığa neden olduğu ve din özgürlüğünü ihlal ettiği iddia edilmektedir.

Bu tez, İslam hukukunun Açe'de uygulanması ve bunun gayrimüslimlerin dini özgürlükleri üzerindeki etkisiyle ilgili sorunları sıralamaktadır. İlk uygulandığından beri Açe'deki İslam hukuku sadece Müslümanlara uygulanırken, gayrimüslimlerin sadece uygulamasına saygı göstermeleri gerekiyor. Ancak *kanun jinayat*'ın (Açe'nin İslam ceza hukuku kapsamında bir kanunu) kabul edilmesinden bu yana, İslam hukukunun gayrimüslimlere de uygulanıp uygulanmadığı sorusu ortaya çıkıyor. Bu soru, 2015 yılında kanun jinayatının resmi olarak yürürlüğe girmesinden sonra ortaya çıkmış, aynı zamanda gayrimüslimlerin kırbaç cezasını dadeneyimlediğı birkaç vaka ortaya çıkmıştır. İslam Şeriatının gayrimüslimlere zorla uygulanması din özgürlüğüne ilişkin insan hakları ilkelerini ihlal ettiği söylenebilir. Çünkü her bireyin veya grubun, kendi dininin öğretilerine uygun olarak ibadet ve inanma imkanı tanınmalıdır.

Din özgürlüğü ulusal ve uluslararası yasal yollardan güvence altına alınmış ve insan haklarının bir parçası olmuştur. Din özgürlüğünden bahsetmek, aynı zamanda her insanda var olan şeylerden, yani dinden söz etmek anlamına gelir. Din, insan yaşamından ayrılmaz bir olgudur. (Moreno, 1989: 121). İnsanlar doğal olarak, daha

büyük ve daha yüksek bir gücün varlığına inanırlar ve bu duyguyla kendilerine güvenlik alanı açarlar ve insanlar fitraten dindar yeteneklere sahip varlıklardır. (Amstrong, 1993: 5). Bu dinsel yetenek, insanları " homo religious" olarak adlandırır. Homo religious terimi, her zaman dini ve kutsal nüanslarda yaşayan varlıklar anlamına gelir (Sastrapratedja, 1982: 38). Toplumda, insan ilişkileri ve dinin varlığı reddedilemez. Dinin toplumda varlığı evrensel bir gerçektir. Fransız bir düşünür olan Bergson (1859-1941), yeryüzünde bilimsiz, sanatsız ve felsefesiz bir toplum bulabileceğimizi, ancak hiçbir zaman dine sahip olmayan bir toplumun bulunmadığını söylemiştir (Agus, 2006: 3).

Bir dinin insan yaşamındaki değerinin ya da öğretilerinin önemi, dini faaliyetlerin uygulanmasının garanti edilmesini ya da korunmasını gerektirir. Dini özgürlüğün teminatı ve korunması, dinler arası uyumun koşullarını etkileyebilir. Başka bir deyişle, dini topluluklar arasında din özgürlüğüne saygı göstermeden, topluluk içinde dinler arası uyumu gerçekleştirmek zor olabilir ve dini topluluklar arasındaki çatışmaları tetikleyebilir.

İslam hukukunun Açe'de uygulanması, dini topluluklar arasında çatışmalara neden olmamıştır. Ancak, İslam şeriatının gayrimüslimlere uygulanmasına ilişkin meseleler, doğru şekilde ele alınmadığı takdirde dini topluluklar arasındaki çatışmaları tetikleyebilir, böylece Açe'de farklı din ve kültür grupları arasında çatışma havası oluşturabilir. Sorunun arka planına irdeleyen bu tez, İslam hukukunun gayrimüslimlere uygulanmasının, Açe-Endonezya bağlamında bir örnek olay incelemesiyle ortaya koyacaktır.

Araştırmanın Amacı

Bu tez, Açe'deki İslam hukuku uygulamasının gayrimüslimlerinin din özgürlüğü üzerinde etkisini bilmek, incelemek ve tarif etmeyi amaçlamaktadır. Bu amaç ulaşmak için, öncelikle iki meseleyi incelemektedir. Birinci, Açe'deki İslam hukukunun gayrimüslimlere uygulanması, ve ikincisi, Açe'deki gayrimüslimlerini din özgürlüğünün uygulanması.

Yukarıdaki belirtildiği gibi, ilk araştırma, İslam hukukunun Açe'deki gayrimüslimlere nasıl uygulanacağı sorusunu cevaplayacaktır. Amaç, İslam hukukunun gayrimüslimlere de uygulanıp uygulanmadığını, nasıl uygulanacağını ve uygulama sebebinin ne

olduğunu bilmek ve anlamaktır. Bunun üzerinde çalışılması gerekir, çünkü İslam hukuku Müslüman olmayanlara uygulanırsa, bu hükmün din özgürlüğü ile ilgili insan hakları ilkelerini ihlal ettiği ve dinler arası uyum koşullarını olumsuz etkileyebileceği düşünülmektedir. Çünkü İslam hukukunda İslami öğretilerin kaynakları olan Kur'an ve Sünnete dayanan tüm kurallar, İslami olmayan dini inançlara uygun değildir. Bu çalışmaya dayanarak, İslam hukuku uygulamasının Açe'deki gayrimüslim din özgürlüğü üzerindeki etkilerini araştırmaya çalışacağız.

İkinci olarak, Açe'de gayrimüslimlerin din özgürlüğünün nasıl uygulanacağı sorusunu cevaplayacağız. Amaç, Açe'de İslam hukuku uygulanması kapsamında gayrimüslimlerin din özgürlüğünü garanti edilip edilmediğini, din faaliyetleri yapmaya özgür olup olmadıklarını, ve Müslüman olmayanların İslam hukuku uygulamalarını Açe'de nasıl gördüklerini doğrudan öğrenmek ve bilmektir. Bu, ilk çalışmanın sonuçlarını güçlendirmek için bir çaba olarak incelenmelidir. Bu şekilde İslam hukuku uygulamasının Açe'deki gayrimüslim din özgürlüğü üzerindeki etkisinin araştırılmasına ilişkin sonuçlar güçlendirilecektir.

Araştırmanın Önemi

İslam hukukunun Kur'an ve Hadis'e dayanan bir hukuk olduğu ve İslam alimlerinin fikirlerinin bu hukuku zenginleştirdiği bilinmektedir. İslam Şeriatı eskiden sadece Arap yarımadasında geçerliydi, çünkü Allah'ın, Hz. Muhammed'e tüm insanlığa aktarması için gönderdiği mesajın ilk mekanı burasıydı. Daha sonra İslam, Endonezya (Açe) dahil olmak üzere tüm dünyaya yayıldı. Tarih bilgisi bize İslam'ın yayılma alanı olarak Açe'yi, Güneydoğu Asya'da, İslam'ı kraliyet hukuku olarak kullanan ilk İslam krallığı olarak "Samudera Pasai"yi tanıtmaktadır. İslam bu krallıktan, diğer takımadalara doğru gelişme göstermiştir (Tjandrasasmita, 2012: 21-23).

Açe halkı için İslam şeriatı, onların gelenek ve kültürünün ayrılmaz bir parçasıdır. Toplumun günlük yaşamının neredeyse tüm düzeni, İslami öğretilerin standartlarına göre veya başka bir ifadeyle İslam inançlarına göre ölçülür. Açe'deki İslam hukuku sadece yasal açıdan değil, aynı zamanda eğitim, ekonomi, politika, sosyal hizmetler, sanat ve kültürel faaliyetler ve hatta spor gibi alanları da kapsamaktadır. Bu noktada, Açe'deki Müslüman toplumuna İslam hukukunun uygulanması, psikolojik açıdan da bölge halkını motive edici bir unsur haline gelmiştir.

Ancak, İslam hukukunun Açe'de uygulanması, toplumda tartışmalara da yol açmaktadır. Toplumun bazı kesimleri Açe'de İslam hukukunun uygulanmasına karşı çıkıyor. Yapılan eleştiriler arasında İslam hukukunun gayrimüslimlere uygulanması ile ilgilidir. Bu eleştiriler, özellikle "kanun jinayat" (İslam ceza hukuku) gayrimüslimlere yönelik ceza davalarının işletilmesiyle daha da artmıştır. Gayrimüslimlere kırbaç cezası, cezada uygulanan kırbaç sayısı, cezanın işlenen suçun türüne göre belirlenmesi gibi teknik değerlendirmeler tartışmalara neden olmuştur.

Sosyolojik olarak, bu uygulamalar Açe'deki dini topluluklar arasındaki çatışmayı tetikleme potansiyeli taşımaktadır. Zira bu yöndeki uygulamalar her şeyden önce, her birey veya grubun kendi dinlerinin öğretilerine uygun olarak ibadet etmesini veya inanmasını garanti eden din özgürlüğü ilkesini ihlal etmiş gibi bir algıya neden olmaktadır. Bu nedenle, İslam hukukunun gayrimüslimlere de uygulanmasının doğru olup olmadığı araştırılmalıdır. Eğer bu uygulama doğruysa, Açe'de İslam hukukunun gayrimüslimlere uygulanması nasıl olmalı ve uygulamanın temel mantığı hangi ilkelere yaslanmalıdır?

Açe'de İslam hukukunun uygulanmasından dolayı, dinler arası çatışmalar henüz başlamamış olmasına rağmen, Açe'deki İslam hukuku uygulamaları, halkın protesto ve eleştirilerinin raporlanması gibi haberler, yanlış anlaşılmalara yol açabilir ve doğru şekilde ele alınmadığı takdirde toplumda ciddi sorunlar ortaya çıkabilir. Bu nedenle, bu araştırma, Açe'de İslam hukukunun uygulanış biçimi ve Açe'de İslam şeriatının uygulanması çerçevesinde, gayrimüslimlerinin dini özgürlüğünün durumunu açıklamak için bir "arabuluculuk" vasfı taşıyabilecek bir çalışmadır.

Bu araştırma ile aynı zamanda, çoğulcu bir Açe toplumunun koşullarına uygun olmak için İslam hukukunun uygulanmasının bir değerlendirmesi olabileceği umulmaktadır. Bu araştırmanın gerçekleştirilmesiyle de, Açe'deki dini cemaatler arasındaki çatışmaların oluşmasını engellemek veya en aza indirmek, ve dini topluluklar arasında uyum yaratabilmesi veya sürdürmesi beklenmektedir. Bundan dolayı, İslam hukukunun kendi amaçları ile çatışmama, insanlara iyilik, fayda sağlama, toplumsal tehlikeleri asgariye indirme yolunda uygulanmasını değerlendirmek için bir çaba olması beklenmektedir. Böylelikle İslam hukukunun uygulanması çerçevesinde dinlerin barış şartlarında yaşayabilmeleri umulmaktadır.

İslam hukuku uygulamasına ilişkin literatür çok zengindir, bu nedenle pek çok araştırmacı Açe'deki İslam hukuku ile ilgili konuları incelemektedir.

Açe'deki İslam hukukunun uygulanmasına ilişkin çeşitli yazılar;

Bunlardan bir Safrilsyah tarafından "Non Muslim Under The Regulation Of Islamic Law İn Aceh Province" başlığıyla yapılan araştırmadır. Müslüman olmayan azınlıkların, İslam hukukunun Açe'de uygulanmasına ilişkin algısını incelemiştir. Psikolojik bir yaklaşımla ve SPSS / PC Ver. 13.00 kullanılarak yapılan betimleme-istatistik yöntemiyle verileri analiz etmiştir. Araştırmasının sonuçları, Açe'deki İslam hukukunun programları ve düzenlemeleri ile ilgili gayrimüslim kaygılar bulunduğunu ortaya koymaktadır. Gayrimüslimler İslam hukukunun uygulanmasıyla kendi toplumsal konumlarının tehlikeye düşmesinden endişe duyuyorlar. (Safrilsyah, core.ac.uk, 2017)

Bu tezin teması ile ilgili başka bir başka araştırma, Muhammed Ansor tarafından "Under the shadow of sharia: Christian-Muslim relations from Aceh Christian experience" başlığı altında gerçekleştirilmiştir. Bu çalışma, etnografik çalışmalara dayalı olarak 2013-2014 yıllarında yapılmıştır. Açe'deki Hristiyanların Açe dışındakilerle ilişkileri üzerine bir çalışmadır. Örneğin, Açe'deki Hristiyan kadınların hayatlarında, özellikle kamusal alanda, diğer Müslüman kadınlar gibi başörtüsü takmaya alışkın olanlar var (Muhammad, 2016: 129-131).

Al Makin tarafından "Islamic Achenese identity, sharia, and crhistianization rumor: A study of the narratives of the attack on the bethel church in Penauyong Banda Aceh" başlıklı bir başka çalışma da yapılmıştır. Bu çalışma, 17 Haziran 2012'de, Penayong Açe'de bulunan Bethel GBI kilisesine düzenlenen saldırıyla ilgili kişilerin raporlarını veya hikayelerini araştırıyor. Bu çalışma, Açe'de İslam hukukunun uygulanmasının Açe halkı için yeni bir İslami kimlik formülasyonu oluşturduğunu, yani "Müslümanları ve Müslüman olmayanları" ayıran çizgi bakımından ortaya koymaktadır. Bu yeni kimlik formülasyonu, Müslümanlar ve Gayrimüslimler arasındaki olumsuz duygulardan kaynaklanıyor (Al Makin, 2016: 1-36).

Tezin konusuyla ilgili bir başka araştırma da, "Religious freedom implications of sharia Implementation in Aceh, Indonesia" başlıklı makalesiyle, Asma T.Uddin tarafından gerçekleştirilmiştir. Bu çalışma, Açe'de hem Gayrimüslimler hem de Müslümanlar için dini özgürlüğün etkilerini incelemektedir (Uddin, 2010: 603).

Araştırma, İslam şeriatı düzenlemelerinin sadece İslami yorumlara dayandırılması veya diğer yorumlara dayandırılmaması halinde, İslam hukukunun Açe'de uygulanmasının, özellikle modern üniter bir devlet bağlamında Müslümanların kendileri için dini özgürlük konusuna ciddi bir tehdit oluşturabileceğini ortaya koymuştur. An-Naim'in İslami ilkelere dayalı laik bir devletin varlığını sürdürme teorisini kullanan Asma, modern dünyada İslam hukukunun uygulanmasının artık sadece İslam'ın siyasallaşmasını yol açtığını iddia etti. Ya da başka bir deyişle, İslam'a hizmet eden devlet yerine, aksine İslam, bir devlete ya da hükümete hizmet etmek için manipüle edilir.

İslam hukukunun uygulanmasıyla ilgili yukarıdaki ve diğer birçok çalışma, Açe'deki İslam hukuku uygulamasının gayrimüslimlerin dini özgürlüğü üzerindeki etkisinin nasıl olduğunu görmek için yeterli değildir. Zikredilen bu çalışmalarda da müellifler, İslam hukukunun gayrimüslimlere uygulanması konusunda derinleşmemiştir. Çünkü bu sorun, jinayat kanun'un 2014 yılında yürürlüğe girmesinden sonra veya 2015 yılında resmi olarak uygulandıktan sonra ortaya çıkmıştır.

Bu nedenle bu tezde, İslam hukukunun gayrimüslimlere uygulanmasını, gerekçeleriyle ortaya konulacaktır. İslam Hukuku Uygulamasının Açe'deki gayrimüslimlerin dini özgürlüğü üzerindeki etkisini görmek için, Açe'deki gayrimüslim dini özgürlüğün koşullarına ilişkin bilgi verilecektir. Bu bağlamda doğru sonuçları görmek adına, gayrimüslimlere tanınan din özgürlüğü garantisi, gayrimüslimlerin görüşlerinin de hesaba katılmasıyla incelenecektir.

Araştırmanın Yöntemi

Bu tez nitel bir yaklaşım kullanmaktadır. Bu yaklaşım, çevredeki insanları gözlemleyerek, onlarla etkileşime girerek, çevrenin dilini ve yorumunu anlamaya çalışmaktadır. Yıldırım ve Şimşek, nitel araştırmayı, “gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi nitel veri toplama tekniklerinin kullanıldığı, algıların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konmasına yönelik nitel bir sürecin izlendiği araştırma” şeklinde tanımlamıştır (Yıldırım ve Şimşek, 2008: 39). Gözlem teknikleri ile veriler Açe'deki araştırma yeri bizzat ziyaret edilerek toplanmıştır. Bu, İslam hukukunun uygulanmasını ve Açe'deki İslam şeriatı çerçevesinde gayrimüslim dini faaliyetleri doğrudan görmek için yapılmıştır. Görüşme tekniği ile veriler, Açe'de kaldıkları süre boyunca dini faaliyetlerde bulunma deneyimlerini bilmek için "amaçlı

örnekleme" yöntemi kullanılarak önemli kişilerle görüşülerek toplanmıştır. Bu önemli kişiler, gayrimüslim toplulukların yani Protestan, Katolik, Hindu ve Budist topluluk danışmanları-din adamlarıdır. Ayrıca, sivil toplumdaki bazı gayrimüslim vatandaşlarla yapılan röportajlar da araştırmamıza veri akışı sağlamıştır. Dokümantasyon tekniği ile basılı yayın ve internet gazeteleri, kitaplar, arşivler, vb. gibi çeşitli kaynaklardan verileri toplanmıştır. Nitekim, nitel bir yaklaşımla bu araştırma, İslam şeriatının Açe'de uygulanması çerçevesinde gayrimüslimlerin dini özgürlüğü konusunu nesnel olarak tanımlamayı amaçlamıştır.

BÖLÜM 1: KURAMSAL VE KAVRAMSAL ÇERÇEVE

1.1.Din Özgürlüğü

1.1.1. Dini Anlamak

Din özgürlüğünü anlamak için öncelikle bir dinin önemini ve bir toplumun yaşamındaki rolünü anlamak gerekir. Dinin tanımı ile ilgili birçok açıklama bulunmaktadır. Din, Yüce Tanrı'ya iman ve ibadet düzenini, yanı sıra insanlarla ve çevre arasındaki ilişkilerin kurallarını düzenleyen bir sistemdir. Emile Durkheim dinin, kutsallıkla ilgili inanç ve dini praktiklerden oluşan entegre bir sistem olduğunu belirtmektedir. Böylece, mümkün olduğunca insanlar, ibadet rutiniyle imanı geliştirmeye ve kusursuz manevi kutsallığa ulaşmaya çalışmalıdır. Sosyoloji sözlüğünde dinin anlayışı 3 çeşit vardır; (1) manevi şeylere olan inanç; (2) belirli amaçlar kabul edilen manevi inanç ve dini praktiklerdir; ve (3) doğüstü olan şeylere dair ideolojidir (Soekanto, 1993: 430).

Dini tanımlarken Kent Greenawalt, "Religion as a Concept in Constitutional Law (1984)" kitabında, büyük dinlerde var olan bir takım kriterleri yazmıştır (Vickers, 2008: 18). İlk olarak, Tanrıya ya da "En Yüksek" olana dair inanç. İkincisi, dünya ve insanın amaçlarını kapsamlı bir bakış. Üçüncü olarak, ölümden sonraki hayata dair inanç. Dördüncü, ibadet ve dua yoluyla Tanrı ile iletişim. Beşinci olarak, ahlaki yükümlülüklerle ilgili belirli perspektifler. Altıncısı, günahların tövbesini ve bağışlanmasını içeren praktikler. Yedincisi, hayranlık, suçluluk ve ibadet ile ilgili dini duygular. Sekizinci, kutsal metinlerin kullanımı. Dokuzuncu, dini uygulamaların kurumsal yönünü kolaylaştırmak için bir organizasyon.

Bu kriter, 1961'de Açe Diyanet İşleri Bakanlığı tarafından formüle edilenlerden farklıdır. Buna göre dinin unsurları şunlardır: Yüce Allah'a, peygamber'e, kutsal kitabına, ümmete ve ümmetin uyduğu hukuk sistemine inanç (Rachman, 2010:6). Hacı Agus Salim'e göre din, Tanrı tarafından insanlara gönderilen peygamberlerin eğitim ve davranışlarına, kurallara, talimatlara ve emirlere karşı yükümlülük ve itaat doktrindir (Salim, 1967: 6).

Toplumda, din-insan ilişkilerin varlığı inkar edilemez bir olgudur. Dinin toplumdaki varlığı, her insanın evrensel bir fenomendir. Bergson (1859-1941), bilim, sanat ve felsefe olmayan bir toplumu bulabileceğimizi ancak dinsiz bir toplumu asla

bulunmadığını söylemiştir. Benzer bir anlayış da Durkheimci paradigma, entegre bir toplum olduğunda din var olduğunu belirtmektedir. İlkel toplum bile bir inanç sistemi olmadan yaşamamaktadırlar.

Durkheimci paradigma, dini “belief spiritual being” olarak tanımlamaktadır. *Spiritual being* terimi kullanmasının nedeni, sanayi devrimin çağı dışında topluluklardan birçok insanlar, atalara ibadet etmesinden ve çok büyük saygı göstermesinden kaynaklanmaktadır. Tylor'un *spiritual being*, tanrılara inanmaktan daha kapsayıcı görünmektedir. Spiro'ya göre, E.B. Taylor dediği gibi bu din, sıradan deneyim süreçlerinde yaşanmamış bir şeye inanıyor (Djamarı, 1993: 13). James, dini yalnızca araştırmayı kolaylaştırmak için tanımlar. Ona göre din, Tanrı olarak gördüğü şeyle ilgili bireysel bir duygu ve deneyimdir (Daradjat, 1991: 18).

Din, Tanrı'nın insanlara gönderdiği bir vahiydir. Dinin temel işlevi, yönlendirme, motivasyonu sağlamak ve insanlara kutsal bir şeyi tanımak ve yaşamak için yardım etmektir. Tanrı'nın takdiri olan dini deneyim (religious experience) aracılığıyla insanlar, ilahi varlığını tanımak için yetenek, anlama, kabiliyet ve duyarlılığa sahiptir. Din, evrensel açıklamanın üç özelliği ile karakterize edilir: inanç sistemi biçiminde kuramsal açıklama, bir ibadet sistemi olarak pratik açıklama ve halkla ilişkiler sistemi olarak sosyolojik açıklama; Bu durumda din, teorik olarak, sosyal dinî bağlar inşa etmek için çok güçlü bir güce sahip bir sistemdir.

Dinin birçok tanımı iki gruba ayrılabilir. Birincisi, inancın veya inancın duyusunu vurgulayan din tanımı. İkincisi, yaşam kurallarının yönünü ya da dünyadaki yaşamın yol göstericiliğini vurgulayan din tanımı. İkilinin, “dictionarie illustre des philosophes” sözlüğünde, dinin her zaman Tanrı ile bağlantılı olan inanç ve uygulama sistemi olduğunu söyleriz. Yukarıdaki tanıma dayanarak, din, Tanrı'nın, insanların yaşam biçimi hakkındaki kuralları olduğu söylenebilir. İnsanlar, bir din ile hayatın zorluklarına karşı gelebilirler. Din, baskı veya hayal kırıklığına sahip olan insanlar için insan ruhunun güvencesi olur.

1.1.2. Özgürlüğü Anlamak

"Özgürlük" sözcüğünü tanımlamak oldukça zordur. Çünkü başka kelimelerle yan yana geldiğinde veya onunla bağlantılı olduğunda anlamını değiştirebilir. Örneğin, bir şeyin özgürlüğü, bir şey için özgürlük, bir şeyin yüzünden özgürlük, vb. Ancak, "özgür"

kelimesinin anlamı, başka kelimelerle bağlantılı değilse veya yan yana gelmediyse açık olmayan bir anlama da gelebilir. "Özgür" kelimesi farklı gerçeklikler gösterebileceğinden ve birbiriyle çelişebileceğinden dolayı farklı yorumlanabilir. Başka bir deyişle, "özgür" kelimesinin anlamı sadece bir yanıyla değil, doğanın yönleri, insan hakları, hoşgörü ve daha fazlası gibi çeşitli yönlerden farklı tanımlamalar içerebilir (Sartini, 2008).

"Freedom, A New Analysis" adlı kitabında Maurice Cranston, "özgür" kelimesinin nasıl çeşitli anlamlara gelebileceğine dair bazı örnekler verir, bu tanımlar oldukça öğreticidir (Cranston, 1967: 10):

Lord Acton ve Jean-Jacques Rousseau tarafından "özgürlük" teriminin farklı kullanım örnekleri verilir. "History of Freedom" adlı kitabında Lord Acton, insan ırkının tarihini, özgürlüğüne kavuşma mücadelesi olarak inceler. Bu görüşe göre özgürlük, insanın doğal olarak sahip olduğu bir şey değil, onun için savaştığı bir şeydir. Ancak Rousseau, "Du Contrat Social" kitabında ünlü cümlesi ile özgürlüğü şöyle anlatıyor: "İnsan özgür doğdu, ama her yerde zincirlendi" (Rousseau, 1974: 1-124).

Dister(1988:40-46), "özgürlük" kelimesinin anlamının felsefi incelemesine dayanarak, terimin özgür sözcüğünün tek bir anlamı varsa, tabii ki Acton ve Roesseau'nun kastettiği şeyin bir gerçek hakkındaki görüşüne aykırı olduğunu söyler. Endonezya Büyük Sözlüğünde, "özgür" kelimesi tamamen özgür olmak demektir (engelsiz, rahatsız edilmemiş, vb. Böylece serbestçe hareket edebilir, konuşabilir, vb.)

Genel olarak özgürlük terimi, engellerin, güçlüklerin, yükümlülüklerin yokluğu ile ilişkilidir. Terimin bu anlamı anarşizmle ilgili olduğu varsayımına yol açabilir: Liberal, keyfi, serbest dolaşım, hürriyeti olmayan içgüdülere ve tutkulara, hayvanların veya çocukların özgürlüğüne eşittir. Dolayısıyla bu tür bir anlayış çok yaygındır, oysa pratikte insanlar özgürlük kavramını böyle yaşayamazlar.

Özel anlamda, insan özgürlüğü daha rasyonel ve insancıl bir şekilde tanımlanmıştır. Varlığın kusursuzluğu olarak özgürlük, iradenin doğası olarak özgürlük ve sosyo-politik alanda tanınan özgürlük söz konusudur (Dister, 47). Dister'in kaygılarını besleyen şey, bu üç özgürlük kategorisinin kolayca başarılmayan görevler ve tehdit edilmiş bir değerler olarak benimsenmesidir. Uygulamada her zaman bir olasılık var, üç hak ya emiliyor ya da birbirinden ayrılıyor.

Bu durumda her ülkenin, bu özgürlük anlayışını kendi felsefesi temelinde uygulayacağı daha akla yatkındır. Endonezya bireysel özgürlüğe saygı duyar ama aynı zamanda toplumun sosyal haklarına da saygı gösterir. İnsanları harekete geçiren belirli sınırlar vardır.

Temelde “özgürlük” kavramı, başkalarının özgürlüğüne müdahale etmeme ilkesine bağlıdır. Başka bir deyişle bu haklar, belirli bir yasada belirtilen yasaklara ve kısıtlamalara aykırı olmadığı sürece, insan özgür olma hakkına sahiptir. Genel olarak İngiliz klasik felsefi düşünürleri, eğer sınırsız özgürlük gerçekleşirse, onun etkilerinin başkalarının özgürlüğünü bozabileceğini ve dünyanın kaotik bir ortama süetükleneyeceği tehlikesine dikkat çeker. Benzer şekilde Jean Paul Sartre, bireyin fiziksel yeteneklerini, yaşadığı sosyal çevrenin, başkalarının insan haklarını ve gelecek nesiller için insan eylemlerinin sonuçlarını göz önünde bulundurarak özgürlüğün sınırlarına işaret eder (Sartini, 245-246).

1.1.3. Din Özgürlüğünü Anlamak

Amerikalı sosyolog Robert Bellah, özgürlükten söz ederken, onu sorumluluk ve otorite ile birlikte düşünür. Bir yükümlülüğün eşlik etmediği özgürlük, düzensiz bir ortamda totaliterliğe yol bulacaktır. Bellah'a göre, otorite, devlet veya resmi bir kurum biçiminde, kesin olarak özgürlüğün ön koşulu haline gelir (Bellah, 2006: 410-420).

Din özgürlüğü, belirtilenler ışığında din özgürlüğü, inançsızlıkla insanlara önerilenler içinde bir dine katılma arasında seçim yapma ve dinin gereklerini bireysel veya toplu uygulama serbeşlüğü olarak tanımlanabilir.(Göze, 1989: 416-417; Sosyal, 1986:212-214; Tanor, 1990:68)

Dini özgürlüğün korunması temel olarak dinin insan yaşamına etkisi dikkate alınarak düşünülür. Din gerçekten de kişi üzerinde otoritesi olan önemli bir unsurdur. Fakat elbise seçimi ve sayısız iş seçeneği gibi birçok seçenek var, otoritenin bir parçası haline geliyor. Bu nedenle, din özgürlüğü bir sorun oluşturduğunda ya da başka bir özgürlükle çatışma durumunda bu koruma sorgulanabilir. Bununla birlikte, Leiter'in fikrine katılmayan bazı figürler vardır.Dinin, sadece bir konuşma, toplanma özgürlüğü, mahremiyet ve otorite olmaktan çok özel bir şey olduğunu söylüyorlar. Bir dinin önemi, insan haklarına özgü olduğu düşünülür, böylece din insan kişiliğini tanımlayan bir özellik olarak adlandırılır (Cross, 2015: 5-8).

Tarih ayrıca dinin bireylerin yaşamında baskın bir güç haline geldiğini tanıtan gerçeklerle doludur. İnsanların hayatları, ölümleri ve diğer yaptırımlar yabancılaşmayı engelleyen unsurlar olarak oldukça anlamlı olsa gerek. Dini inanç çok derinden hissedildiği için, din, bir çatışma riskine yol açabilir. Klasik olarak dini bir zulüm aracı kılma noktasında 15. yüzyılda gerçekleşen Engizisyon Mahkemeleri örnek gösterilebilir. Tutuklanan, yargılanan binlerce insanın yandığı, işkence gördüğü ve servetine el konduğu dinsel baskılar düşündürücüdür. Bu engizisyon, dinsel özgürlüğün diğer faktörler dışındaki eksikliklerinin sonuçlarını gösteren dramatik bir öyküdür (Cross, 5-8).

Benzer şekilde, Endonezya'da, son yıllarda ortaya çıkan, dini özgürlüğün ihlali bağlamında birçok çatışma vardır. Ahmediyye¹ grubunun yol açtığı çatışmada olduğu gibi. Bu heretik grup Endonezya'da hakim olan İslam öğretilerinden sapmıştır. Mesela kilisedeki yangın olayı, gayrimüslim bölgelerde, mikrofonları kullanarak namaz çağrısı yapılmasının yasaklanması ve Endonezya'da dini özgürlük ihlalleri olarak görülen diğer çatışmalarda da buna benzer durumlar yaşanmaktadır.

Endonezya kanunları açısından din özgürlüğü insan haklarının bir parçasıdır. Din özgürlüğünün insan haklarının bir parçası olduğu gerçeği, ulusal ve uluslararası hukukta bulunmaktadır. Uluslararası hukukta, din özgürlüğü hakkındaki düzenlemeler: İnsan Hakları Evrensel Beyanamesi'nde (UDHR), Medeni ve Siyasi Haklar Uluslararası Sözleşmesi'nde (MSHS), Uluslararası Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Sözleşmesi'nde ("ESKHS") ("International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights"), ve Evrensel İnsan Hakları Bildirgesi'nde ("EİHB") ("Universal Declaration of Human Rights") yer almaktadır. Ulusal hukukta ise din özgürlüğü ile ilgili düzenlemeler: 1945 tarihli Endonezya Cumhuriyeti'nin Anayasası'nda ("UUD RI 1945"), 39/1999 numaralı İnsan Hakları ile ilgili Anayasası'nda ("UU HAM no.39/1999"), Çocuk Hakları Sözleşmesi'nde ("HAM anak"), ve 22 sayılı Genel Yorum belgedesi'nde ("komentar umum no.22) yer almaktadır.

---

¹Ahmediye, Hz. Muhammed'den sonra bir peygamber olduğuna inanan bir cemaattir. Bu cemaat, Hindistan'ın Qian Punyab köyünde doğan Mirza Guhulam Ahmad (1889'da doğdu ve 1908'de öldü) tarafından kuruldu. Bu cemaat Mirza Gu lam Ah mad'ı Peygamber olarak kabul ediyor. MGA , Mujaddid, el Masih ve el Mehdi olduğunu iddia ediyor. Bu nedenle bu cemaat sapkın olarak kabul edilir ve Peygamber Muhammed SAW'a son peygamber olarak inanan Müslümanların inancıyla çelişir . Ayrıca bunların Müslüman lar Kuran'a sahip oldukları gibi *Tadzkirah* olarak bilinen kutsal bir kitaba sahipler.

Din özgürlüğü, dini hakların kullanımında sınırsız özgürlük anlamına gelmez. Dini yaşama özgürlüğü yasalarla bazen kısıtlanabilir. Bu tür kısıtlamalar kamu güvenliği, halk sağlığı, kamu ahlakı, kamu düzeni ve başkalarının temel haklarına dayanmaktadır.

Medeni ve Siyasi Haklar Uluslararası Sözleşmesi uyarınca, din veya inanç özgürlüğünün dayanakları sekiz unsura tanımlanabilir (Lindholm, 2010: 22):

1. İç özgürlük: Herkes düşünce, inanma ve din özgürlüğü hakkına sahiptir. Bu hak herkesin bir dinini benimseme, kurma, savunma veya değiştirme özgürlüğünü içerir.
2. Dış Özgürlük: Herkesin tek başına ya da başkalarıyla birlikte, kamu ya da özel olarak öğretme, uygulama, ibadet ve itaat kapsamında dinini ya da inancını uygulama özgürlüğüne sahiptir.
3. Zorlamamak: hiç kimse bir başkasını kendi dinine veya inancına zorlayamaz.
4. Ayrımcılık olmaması: Devletler, kendi topraklarında yaşayan halkların din ve inanç özgürlüklerine saygılı olup dinlerini yaşamalarını garanti ederler. Irk, renk, cinsiyet, dil, din, siyaset, milliyet, mülk, doğum veya diğer statülere göre herhangi bir ayırım yapılmaksızın din veya inanç özgürlüğü hakkıdır.
5. Ebeveyn ve veli hakları: Devletler ebeveynlerin ve yasal vasilerin özgürlüğüne saygı göstermekle yükümlüdür. Bu, çocuklarına yönelik dini ve ahlaki eğitimin kendi inançlarına uygun olarak yürütülmesini sağlamaktır ve geliştirmekte olan çocuğun isteği doğrultusunda her çocuğun din veya inanç özgürlüğünü koruma yükümlülüğü ile sınırlıdır.
6. Kurumsal özgürlük ve yasal durum: Dini topluluklar, haklarını ve çıkarlarını temsilen, kurumsal planda haklara sahiptir.
7. Din özgürlüğüne izin verilen kısıtlamalar: Bir kişinin dinini veya inançlarını yaşama özgürlüğü yalnızca yasal hükümlerle kısıtlanabilir ve bu tür kısıtlamalar kamu güvenliğinin korunması için gereklidir: güvenlik, düzen, sağlık, toplumun ahlaki değerleri veya başkalarının temel hakları but tur kısıtlama sebeplerine örnektir.

8. Özgürlüklerin kısıtlanması: Devletler, acil durumlarda bile din veya inanç özgürlüğü hakkını zayıflatmamalıdır.

Dolayısıyla, din özgürlüğünün, korunması ve uygulanmasının garanti altına alınması çok önemli olan insan haklarının bir parçası olduğu için yürürlüğe girmiştir. Garantiler önemlidir, çünkü her birey veya grup kendi dinleriyle ilgili herhangi bir faaliyeti kullanma hakkına sahiptir, dinin öğretilerini özgürce yaşama hakkına sahiptir. Bir kişi veya grup tarafından seçilen herhangi bir ibadet veya inanç faaliyetini benimsemek, uygulamak veya kişinin ibadetlerini yapmaması, herhangi bir tarafın zorlama, yasaklama ve müdahalesi olmaması bakımından, korunma ve garanti hakkına sahiptir.

2015 yılında "The Wahid Institute" tarafından incelenen Endonezya'da din / inanç özgürlüğü (KBB) yıllık raporuna göre, din özgürlüğü, "forum internum" ve "forum externum" ikiye ayrılmıştır. Bu hususun aşağıdaki tabloda özetlendiği görülebilir (ohchr.org, 2017):

Tablo 1: Forum internum (iç özgürlük)

FORUM INTERNUM			
Hak/ Özgürlük	Yasal Enstrüman	Madde	Maddenin İçeriği
Dine inanma, din değiştirme özgürlüğü	İnsan Hakları Evrensel Beyanamesi (UDHR)	18	"Her şahsın fikir, vicdan ve din hürriyetine hakkı vardır; bu hak, din veya kanaat değiştirmek hürriyetini, ..."
	Medeni ve Siyasi Haklar Uluslararası Sözleşmesi (ICCPR)	18	"Herkes düşünce, vicdan ve din özgürlüğü hakkına sahip olacaktır. Bu hak, (herkesin) kendi seçeceği/(tercihi olan) bir din ya da inanca ("belief") sahip olma yahut bunları benimseme özgürlüğünü ..."
	1945 Anayasası	28I	"Yaşam hakkı, işkence edilmeme hakkı, düşünce ve vicdan hürriyeti hakkı, dini tezahür ettirme

			hakkı...”
		29	“Devlet, her vatandaşın dinini benimseme sırasıyla din ve inançlarına göre ibadet etme özgürlüğünü garanti eder.”
	33/1999 sayılı İnsan hakları hakkında yasası	4	“Yaşam hakkı, işkence edilmeme hakkı, kişisel düşünce ve vicdan özgürlüğü hakkı... hiçbir koşulda ve herhangi bir kişi tarafından indirilemeyen bir insan hakkıdır..”
		22	“(1) Herkes dinine ve inancına göre dini ve ibadeti benimsemekte özgürdür.” “(2) Devlet, her vatandaşın din ve inancına göre dini ve ibadeti benimseme özgürlüğünü garanti eder.”
Bir dine inanıp inanmamada zorlanmama hakkı	İnsan Hakları Evrensel Beyanamesi (UDHR)	18	“Herkesin düşünce, vicdan ve din özgürlüğü hakkı vardır; Bu durumda din veya inanç değiştirme özgürlüğü de dahil...”
	Medeni ve Siyasi Haklar Uluslararası Sözleşmesi (ICCPR)	18	“(2) Hiç kimse kendi seçimine göre dinini veya inancını düzenleme veya kurma özgürlüğüne müdahale etmeye zorlanamaz.”
	Dine Dayalı Ayrımcılığın ve Hoşgörüsüzlüğün Ortadan	1	“(2) Kimse kendi seçimine göre bir din veya inancı benimseme özgürlüğünü baltalamaya

	Kaldırılmasına İlişkin1981 Evrensel Bildirgesi		zorlanamaz.”
	Genel Yorum No. 22	Paragraf 5	“Madde 18.2. inananları ya da inanmayanları inançlarına ve inananlarına uymaya, dinlerini ya da inançlarını inkâr etmeye ya da dinlerini ya da inançlarını değiştirmeye zorlamak için bir yasal yaptırım veya fiziksel şiddet tehditleri de dahil olmak üzere bir din veya inancı benimseme veya kabul etme hakkını ihlal edebilecek baskıları yasaklanmaktadır.”
	39/1999 sayılı İnsan hakları hakkında yasası	22	“(1) Herkes kendi dine ve inancına göre kendi dininin ibadetini yapmakta özgürdür.”

Tablo 2: Forum externum (dış özgürlük)

FORUM EXTERNUM			
Hak/ Özgürlük	Yasal Enstrüman	Madde	Maddenin İçeriği
Hem kapalı hem de açık, hem bireysel hem de toplu olarak ibadet etme özgürlüğü.	İnsan Hakları Evrensel Beyanamesi (UDHR)	18	“Her şahsın fikir, vicdan ve din hürriyetine hakkı vardır; bu hak, din veya kanaat değiştirmek hürriyetini, dinini veya kanaatını tek başına veya topluca, açık olarak veya özel surette, öğretim, tatbikat, ibadet ve âyinlerle izhar

			etmek hürriyetini gerektirir.”
	Medeni ve Siyasi Haklar Uluslararası Sözleşmesi (ICCPR)	18	“Herkes düşünce, vicdan ve din özgürlüğüne sahip olacaktır. Bu hak, herkesin istediği dine ya da inanca sahip olması ya da bunları benimsemesi özgürlüğünü ve herkesin aleni veya özel olarak bireysel ya da başkaları ile birlikte toplu olarak, kendi din ya da inancını ibadet, icra, bunun icaplarını yerine getirme ya da öğretme bakımından ortaya koyma özgürlüğünü de içerir.”
	1945 Anayasası	29	“(2) Devlet, her vatandaşın dinini benimseme sırasıyla din ve inançlarına göre ibadet etme özgürlüğünü garanti eder.”
	1945 Anayasası	22	(1) Herkes kendi dinine ve inancına göre dinini ve ibadetini benimsemekte özgürdür. (2) Devlet, her bireyin kendi dinini seçip benimsemesini ve dinine ve inancına göre ibadet etmesini garanti eder.
	39/1999 sayılı İnsan hakları hakkında yasası	22	((1) Herkes kendi dine ve inancına göre dinini ve ibadetini benimsemekte özgürdür. (2) Devlet, her bireyin kendi dinini benimsemesini, dinine ve inancına göre ibadet etmesini garanti eder.

		55	“Her çocuğun ebeveynin veya velinin rehberliğinde kendi entelektüel düzeyine ve yaşına göre dinine, düşüncesine ve ifadesine göre ibadet etme hakkı vardır.”
	Dine Dayalı Ayrımcılığın ve Hoşgörüsüzlüğün Ortadan Kaldırılmasına İlişkin1981 Evrensel Bildirgesi	6	“(a) Bir din veya inanç ile bağlantılı olarak, ibadet etme veya toplanma ...”
	Genel Yorum No. 22	4	“...İbadet kavramı, kişinin inançlarının doğrudan ifadesi olan ritüel ve törensel etkinlikleri içerir...”
İbadet yeri kurma özgürlüğü hakkı	Dine Dayalı Ayrımcılığın ve Hoşgörüsüzlüğün Ortadan Kaldırılmasına İlişkin1981 Evrensel Bildirgesi	6	“(a) Bir din veya inanç ile bağlantılı olarak, ibadet etme veya toplanma, ve bu amaç için gerekli yerleri kurma ve kullanma.”
Dini sembolleri kullanma özgürlüğü	Dine Dayalı Ayrımcılığın ve Hoşgörüsüzlüğün Ortadan Kaldırılmasına İlişkin1981	6	“(c) Bir dinin veya inancın törenlerine veya geleneklerine ilişkin gerekli araçları ve materyalleri yeterli ölçüde yapma, alma ve kullanma;.”

	Evrensel Bildirgesi		
	Genel Yorum No. 22	4	“...Din veya inanç uygulaması sadece tören faaliyetlerini değil, aynı zamanda alışkanlıkları da gıda ile ilgili yönetmelikler, belirli kıyafetlerin kullanımı veya baş örtüleriçerebilecektir...”
Dini bayramları kutlama özgürlüğü	Dine Dayalı Ayrımcılığın ve Hoşgörüsüzlüğün Ortadan Kaldırılmasına İlişkin1981 Evrensel Bildirgesi	6	“(h) Bir kimsenin dininin veya inancının kurallarına uygun olarak dinlenme günlerine ve bayram tatillerine ve törenlerine uygun davranma”
	Genel Yorum No. 22	4	“...Tapınma kavramı, inancı doğrudan açıklamaya yönelik ayinsel ve törensel eylemleri ve bu tip eylemlerin bir parçasını oluşturan ibadet yerleri inşa etme, törensel objelerin kullanılması, sembollerin teşhiri, tatillere ve dinlenme günlerine uyulmasını da içermektedir...”
Dini liderlik kurma özgürlüğü	Dine Dayalı Ayrımcılığın ve Hoşgörüsüzlüğün Ortadan Kaldırılmasına İlişkin1981	6	“(g) Bir dinin veya inancın gerekleri ve standartları bakımından uygun olan liderleri yetiştirme, atama, seçme ve yerini alacak olanı belirleme.”

	Evrensel Bildirgesi		
	Genel Yorum No. 22	4	“...Ayrıca, belirli bir din veya inancın uygulanması ve öğretilmesi; belirli din gruplarının temel faaliyetlerinin ayrılmaz bir parçasını oluşturan dini liderleri, rahipleri, din eğitimi verecek olan öğretmenleri seçme ...”
Dini öğretileri öğretme ve yayma hakkı	Dine Dayalı Ayrımcılığın ve Hoşgörüsüzlüğün Ortadan Kaldırılmasına İlişkin 1981 Evrensel Bildirgesi	6	“(d) Bu alanla ilgili yayımları yazma, yayınlama ve dağıtma” (e) Bir din veya inancın öğretimini, bu amaçlar için uygun yerlerde yapma”
	Genel Yorum No. 22	4	“...Ayrıca, belirli bir din veya inancın uygulanması ve öğretilmesi; belirli din gruplarının temel faaliyetlerinin ayrılmaz bir parçasını oluşturan dini liderleri, rahipleri, din eğitimi verecek olan öğretmenleri seçme, seminerler düzenleme veya dini okullar açma, dini metinler ve dini yayınlar hazırlama ve dağıtma özgürlüğünü de kapsamaktadır.”
Ebeveynlerin çocuklarına dini eğitim vermesi	Medeni ve Siyasi Haklar Uluslararası Sözleşmesi	18	“(4) Bu Sözleşmeye Taraf Devletler, anne babalar ile, mümkünse vasilerin kendi inançlarına uygun biçimde

hakkı.	(ICCPR)		çocuklarına din ve ahlak eğitimi verilmesini isteme özgürlüğüne saygı göstermeyi taahhüt ederler.”
	Dine Dayalı Ayrımcılığın ve Hoşgörüsüzlüğün Ortadan Kaldırılmasına İlişkin 1981 Evrensel Bildirgesi	5	“(1) çocukların anne ve babaları, eğer varsa vasileri kendi dinlerine veya inançlarına ve kendi inançları doğrultusunda çocuklarının yetismelerini istedikleri ahlak eğitime uygun bir tarzda aile içindeki yaşamı düzenleme hakkına sahiptir.”
	ICESCR	13	“(3) Bu Sözleşmeye taraf Devletler, anne-babaların ve uygulanması mümkünse vasilerin de, çocuklarını devlet tarafından kurulan okulların dışında varolan ama devlet tarafından konulmuş veya onaylanmış standartların asgari şartlarına sahip bulunan okullara gönderme ve kendi inançlarına uygun bir biçimde çocuklarına dinsel ve ahlaki eğitim sağlama haklarına saygı gösterir.
	39/1999 sayılı İnsan hakları hakkında yasası	55	“Her çocuğun kendi dinine göre ibadet, ebeveyn veya velinin rehberliğinde zihin ve yaş seviyesine göre düşünme ve ifade etme hakkı vardır.”
	Çocuk Hakları Sözleşmesi 1989	14	“(2) Taraf Devletler, ana-babanın ve gerekiyorsa yasal vasilerin; çocuğun yeteneklerinin gelişmesiyle bağdaşır

			biçimde haklarının kullanılmasında çocuğa yol gösterme konusundaki hak ve ödevlerine, saygı gösterirler.
Dini örgütlenme kurma ve yönetme özgürlüğü hakkını	39/1999 sayılı İnsan hakları hakkında yasası	24	“(1) Herkesin barışçıl amaçlarla toplanma ve birlik kurma hakkı vardır.”

1.1.4. İslam'da Din Özgürlüğü

Temel olarak tüm dinler, diğer dinlere tahammülü öğretir. Dinin yaşanması temel bir insan hakkı olduğu için, herhangi bir kimse zorlamaya veya yasaklama yapmamalıdır. İslam, her bireyin din özgürlüğünü korumayı ve hoşgörülü olmayı tavsiye etmektedir. İslam, Müslümanlar ile gayri-Müslimler arasındaki ilişkilerin kurallarını düzenler. Uyum açısından en önemli ilkeler arasında İslam'ın insanlığın birlik olduğunun ifadesi (Nisa Süresi : 1) yer alır.

Din özgürlüğü, 1948'de İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi oluşmadan önce MS 7. Yüzyıldan beri Kuran-ı Kerim'de garanti altındadır. İslam'ın teolojik temelinde Kehf Suresi'nde dini özgürlük görülmektedir

Kehf-29: “De ki: "Hak, Rabbinizdendir. Artık dileyen inansın, dileyen inkâr etsin." Biz, zalimler için öyle bir ateş hazırladık ki, çadırı/duvarı/dumanı onları çepçevre kuşatmıştır. Eğer yardım dileseler, erimiş maden gibi yüzleri pişiren bir su ile yardımlarına koşular. O ne kötü içecek, o ne kötü sığınak/dayanak.”

Bir başka sürede; Yunus-99: “Eğer rabbın dileseydi, yeryüzünde bulunanların hepsi topluca iman ederdi. Hal böyleyken, mümin olsunlar diye sen tutup insanları zorlayacak mısın!”

Yukarıdaki iki ayete göre İslam, öğretilerine uyma anlamında başka dinlere inananları asla zorlamamakta hatta müslümanlara özellikle bunu yapmayı yasaklamaktadır. Bu âyetlerden de anlaşılacağı üzere İslam, her bireyin dini tercihiine saygı göstermeyi öğretmektedir. Zira İslam, hükümleri veya öğretileri iyi ve kötü açısından açıklamaktadır. Bu bilgidan sonra bir seçim yapmakta insan hür bırakılmıştır. Bu

anlamda herkese, insanlar arasında hoşgörüyü inşa etmek veya saygı göstermek tavsiye edilmektedir.

El Kafirun-(1-6): De ki: "Ey inkârcılar! Ben sizin tapmakta olduğunuz şeylere tapmam. Siz de benim taptığıma tapıyor değilsiniz. Ben sizin taptıklarınıza tapacak değilim. Siz de benim taptığıma tapacak değilsiniz. Sizin dininiz size, benim dinim banadır."

Tefsirlerde anlatıldığına göre Kureyşliler" Hz. Peygamber'den bir sene kendi ilâhlarına tapmasını, bir sene de kendilerinin onun ilâhına tapmalarını istemişler. Hz. Peygamber de "Allah'a bir şeyi ortak koştuktan yine O'na sığınırım!" demiş; bu defa Kureyşliler, "Bizim ilâhlarımızdan bazılarını istilâm et (öp, el sür), biz de seni tasdik edip ilâhına ibadet edelim" demişler. Bunun üzerine Kâfirûn sûresi inmiştir (kuran diyanet, 2017). Son âyette din, vicdan ve ibadet özgürlüğünün esas olduğu, kimsenin herhangi bir dine girmeye zorlanamayacağı belirtilmektedir.

Elbette ki, yukarıdaki ayetin yanısıra aynı manada olan başka ayetler de vardır. Bu ayetler İslam'ın öğretilerinin toplulukta var olan dinî görüş ve tutumların farklılıklarına nasıl saygı duyduğu ile ilgilidir. Bunlardan biri Bakara Suresi'ndeki şu ayettir:

"Dinde zorlama yoktur. Doğru eğriden açıkça ayrılmıştır. Artık kim sahte tanrıları reddeder de Allah'a inanırsa kopmayan sağlam bir kulpa yapışmıştır. Allah her şeyi işitir ve bilir." (Bakara/ 256)

Peygamber Efendimiz ile arkadaşları hem Mekke'de hem de Medine'de başka dini topluluklara dini özgürlük uygulamıştır. Çoğulcu toplumda farklılıklar hoşgörüyle karşılanmıştır. Bir zamanlar, Peygamberimiz Müslümanlar için okuma, yazma ve öğretme şartıyla savaş esirlerini serbest bırakmıştır. Hatta, Peygamber'in evinde bir Yahudinin kalmasına da izin verildi. Evdeyken ona kendi ailesi gibi davranılmıştır. İslam'a giriş noktasında baskı yapılmamıştır.

Medine sözleşmesinde, Medine toplumundaki Yahudiler ve Müslümanlar dinlerinde serbest tutulmuştur. Herkes kendi dinini yaşamada özgür bırakılmıştır. Oysaki uluslararası savaş kanuna göre Yahudilere ölüm uygulaması yapılmalıydı ama onun yerine af edildiler. Bu olaydan itibaren gayrimüslimler için din özgürlüğü ilkeleri belirlenmektedir. Din özgürlüğü, Mekke'yi yönettiği sırada Peygamber ile ashabı tarafından uygulanmıştır. Başka bir örnek de, İslam tarihinde bahsedilen İnsan hakların tanınması ve korunması, özellikle din özgürlüğü açısından Hz. Muhammed'in

VedaHaccındadır 10 Hicri (MS 623) (Veda Haccı) eşitlik, kardeşlik ve adalet ilkeleridir (Arif, 2008: 132-133).

Müslümanların, yukarıdaki ilkelere dayanarak düşmanlık göstermeyen gayrimüslimler de dahil olmak üzere, kimseye iyi ve adil davranması yasak değildir. Pek çok İslami hükümet, başka dini inançlara hoşgörülü davranışlar göstermiştir. Azınlık grupları, İslam hükümetinden koruma alırlar ve çeşitli faaliyetlerini yerine getirirken Müslüman toplumla iyi ilişkiler kurabilirler.

1.2. İslam Şeriatı (Ceza Hukuku) Kavramı

1.2.1. İslam Şeriatını Anlamak

İslam Şeriatı, İslam ve Şeriat olmak üzere iki sözcükten oluşmaktadır. Kelimenin anlamı, Şeriat sözcüğü (Arapça / شريعة) suyun çıktığı yere veya nehirde suyun bulunduğu yere giden yol anlamına gelen (شرع) sözcüğünden gelir. Şeriat sözcüğü, Araplar tarafından düz bir yolun ifade edilmesi için kullanılır (لطريقة المستقيمة). Yani Şeriat, Arapça kökenli bir sözcük olup; “yol, mezhep, metod, âdet, insanı bir ırmağa, su içilecek bir kaynağa ulaştıran yol” anlamına gelir. Bu kelime takip edilmesi gereken düz/doğru bir yol anlamına gelir. Yusuf el-Karadavi’ye göre ise şeriat, bir şeyi açıklamak anlamına gelen “شرع” kelimesinden gelmektedir. (el-Karadavi, 2003: 13).

Fazlur Rahman, kesin olarak şeriat'ın bir yol tespiti olduğunu ve yapıcısının Tanrı olduğunu söylemektedir. Ed-Din olarak İslam, gerçek itaat olarak tanımlanır, insan ise özne olarak itaat edendir (Rahman, 1997: 140). Terim anlamı dışında, İslam'da şeriat kelimesi Tanrı'nın bir tüzüğü olarak anlaşılır ve değiştirilemez, çünkü insanın ilahi bir adresi ya da bir "risalet" veya İslam'ın temelleri hakkında ayetlerden oluşan bir koleksiyondur. Bunlar, bugünkü İslam Şeriatıyla ilgili çeşitli tanımlara dayanarak özetlenebilir. Hüseyin Nasr'a göre Şeriat, insanların hayatında takip edilmesi gereken bir yol anlamına gelir. Zira din kapsamındaki ibadetler, muâmeleler ve ceza hukuku gibi konular yaşamın tüm yönlerini kapsar (Nasr, 2003: 90-91).

Dinimizdeki terimsel anlamı ise “ilâhî emir ve yasaklar bütünü”, “Kutsal kitabımız Kur'an'ın âyetleri, Peygamberimiz Hazreti Muhammed (Sallallahu aleyhi ve Sellem)'in söz ve fiilleri (sünnet ve hadis) ve İslâm bilginlerinin görüş birliği içinde buldukları hususlara dayanan ilâhî kanun”dur. Bu açıdan anlam olarak din terimine benzeyen şeriat teriminin, din teriminden farklı şekilde kullanılır. Zira şeriat, “dinin insan eylemlerine

(amel) ilişkin hükümlerinin bütünü”, “dinin dışı yansıyan görüntüsü ve dünya ile ilgili hükümlerinin tamamı”, “İslam Hukuku” gibi anlamlar için kullanılmaktadır. Kısaca, dini hükümlerin bütünü, dinin dünyevi ve maddi yönü olarak tanımlanabilir. Kuran-ı Kerim ve Hadisleri’den esas alarak oluşturulan hukuk sistemidir.

Yukarıdaki Şeriat teriminin tanımlarına dayanarak "şeriat" kelimesi, Allah’ın insana gelen bir mesajı olarak görülmekte, sabit ve değiştirilemez olduğundan bahsedilmektedir. Zira şeriat, kelime kökünden hareketle düz yol anlamına gelir. Fıkıh bilimi açısından bir kanun veya hukuk olarak anlaşılmaktadır.

İslam Şeriatı pratik amaç bağlamında, insan davranışlarıyla ilgili hem fiziksel hem de metafizik anlamda yani inanç ve pratikleri içeren namaz, oruç ve diğer yükümlülükler gibi Tanrı’nın varlığına inanmak ve bu inancın gereğini yerine getirmeyi şeriat bütünlüğü olarak görülmektedir. Bundan başka Şeriat dar anlamda insanların sorunlarını çözme biçimidir.

Demek ki şeriat, başlangıçta bir yol olarak tanımlandığında, hem bireyin hem de toplumun hayatında uygulanan bir gelişim sürecini de kapsamaktadır. Zira şeriat’ın varlığı, insanları iyilik ve menfaate kavuşturma, kötülüğü reddetme ve insan haklarını koruma gibi amaçlar taşımaktadır.

Hepsi, yeryüzündeki insan hayatının gerçek oluşumuna ve dünyanın dengesine katkı sunan tanımlardır. Böylece, Şeriat İslam hukukunu bütünlüğü olarak anlaşılabilir ve gelişmeler çerçevesinde yeniden yorumlanabilir. Bu nedenle de Şeriat, Kuran ve Hadisler ile İslami hayatı kurmak için Allah’ın rehberliği olarak tanımlandığında, uygulama planında kurallar veya yasal çerçeve getirebilir. Çünkü yasa, nerede olursa olsun toplumun ilkeler ekseninde yönetiminde ihtiyaç duyulan bir gerekliliktir (Rahardjo, 2009: 5).

1.3. Gayrimüslimleri Anlamak

Gayrimüslim terimi, “Müslüman” kelimesiyle “gayri” kelimelerinden oluşmuştur. Gayri kelimesi “hayır” ya da “değil” anlamındadır. Yani gayrimüslimler, Müslüman olmayan insanlar demektir (Kamus Besar Bahasa Indonesia, 1994: 692). Sosyoloji çalışmalarında gayrimüslimler, İslam’ın dışında olanlardır. Bu kategoriye dahil edilenler Hristiyan, Hindu, Budist, Yahudi, Konfüçyüs, Sinto ve diğer dinlerdir. İslam görüşüne göre, müslüman ile gayrimüslim arasındaki fark, İslam’daki akide veya inanç’tır. İnanç

farklılığı, İslam için temel bir farktır. Bu yüzden teolojik planda İslam ile diğer dinler aynı olamaz. Ancak, İslam, diğer dinlerle birliktelik temelinde çoğulluğu Tanrı'nın iradesi olarak bilir.

Kur'an'da Gayrimüslim'e "kâfir" (كافر) denir. Çünkü Allah'ın ve Hz. Muhammed'in hakikatine inanmıyorlar. Kafir kelimesi, etimolojik olarak bir şeyi örtmek, kırmak, iyiliği kaldırmak veya gizlemek anlamına gelir. İnanç açısından, kâfir kelimesi iman kaybını ifade eder. Terminolojik olarak *Said Hava*, kâfirlerin İslam'ın hakikatini veya gerçekliğini inkar eden insanlar olduğunu söyler. (Hava, 2004: 288-289).

Kuran'da kâfir terimi, Tanrının rızasına zıt eylem yapanları ile işaret eder. Ancak, tüm bu tavırlar Nahl Suresi'nde 55'te ve Rûm Suresi'nde 34'te anlatıldığı gibi, O'nun iyiliğine nankörlük etmek gibi olumsuzdur. İbrâhîm Suresi'nde 22'te anlatılan sorumluluklardan kaçma, Mâide suresi'nde 44'te Tanrı'nın yasasının reddedilmesi veya itaatsizliği, ve Rûm Suresi'nde 44'te Allah'ın emrettiği doğru amellerini terk etmesi bu tavırları örnekler. Çeşitli türevlerde "kafir" kelimesinin 525 kez kullanımından en baskın anlamı, Allah'ın ve elçisinin, özellikle de Hz. Muhammed'e getirdiği öğretilerle yalan ya da inkardır. (Aziz, 856).

İslam'ın görüşüne göre, İslam hukukunun uygulandığı bir ülkede yaşayan vatandaşlar iki gruba ayrılır; Müslümanlar ve gayrimüslimler. Gayrimüslim vatandaşlar, koruma altındaki kişi anlamına gelen "ehl-i zimmet" olarak adlandırılır (Kardavi, 1992: 7). İslam, İslam Devletinde yaşayan herkesi vatandaş olarak kabul eder ve hepsi aynı muameleyi hak eder (Mevdudi, 1998: 10). Devlet, Müslümanlar ile mutabık kalınan anlaşmaları (Al-Mubarakfury, 2005: 225) ihlal etmedikleri sürece ehl-i zimmet haline gelen gayrimüslimlerin mülklerini, canını, inancını, ibadet özgürlüğünü, onurunu, yaşamını korumakla yükümlüdür (Mevdudi, 1960: 37). Ehl-i zimmet statüsünde gayrimüslimlerin kazandığı haklar şöyledir:

Birincisi, hem dışardan hem de İslam topraklarından Müslüman olmayanlara karşı her türlü baskı ve tehdide karşı koruma veya güvenlik hakkı. İkincisi, din özgürlüğü hakkı. İslam, herkese inandığı bir dine sahip olma özgürlüğünü verir. İslam, herkese herhangi bir tehdit ve baskı olmaksızın dinine inanma özgürlüğü verir. Üçüncüsü, çalışma hakkıdır. Bu durumda ehl-i zimmet, çeşitli işlerde Müslüman olarak aynı haklara ve konuma sahiptir. Dördüncüsü, yaşlılığı ve yoksulluğu garanti etme hakkıdır. Beşinci, hükümet içinde iş alma hakları da içermektedir. İslami yönetimde, ehl-i zimmet bir

azınlık topluluğudur, fakat aynı zamanda Müslümanların yanı sıra hükümette de görev alabilecek siyasi haklara da sahiptir. İstisnalar, devletin dini veya ideolojik özellikleriyle ilgilenen görevlerdir, örneğin devlet başkanı olamazlar.

BÖLÜM 2 : METOD

Araştırmanın modeli

Araştırmanın amacına bakıldığında bu tezde nitel araştırma yaklaşımı kullanılmaktadır. Nitel araştırma, temel olarak çevrelerindeki insanları gözlemlemek, onlarla etkileşim kurmak, ve çevrenin dilini ve yorumunu anlamaya çalışmaktır (Nasution, 1998:5). Bogdan ve Taylor, nitel yöntemlerin açıklayıcı (descriptive data) veriyi kullanan insanların ve davranışların yazılı veya sözlü ifadeleri şeklinde bir araştırma prosedürü olarak tanımlanmaktadır (Moleong, 2008: 4). Nana Syaodah Sukmadinata, nitel olayları, sosyal olguları, sosyal etkinlikleri, tutumları, inançları, bireylerin veya grupların algılarını ve düşüncelerini tanımlamayı ve analiz etmeyi amaçlayan bir çalışma olarak tanımlar. Bu açıklamalardan bazıları, sonuçlara yol açan ilkeleri ve açıklamaları keşfetmek için kullanılır (Sukmadinata, 2005: 60).

Nitel araştırma ifadesi, çerçevesinde gayri-Müslimlerin dini hayata dair olguları ve olayları hakkında sistematik, gerçek ve doğru olarak açıklamaktadır.

Araştırma Evreni

Çalışma Banda Açe'de yapılmıştır. Bunun nedeni, Banda Açe'in Açe eyalet başkenti olmasıdır. Banda Açe, Açe ilindeki diğer bölgelere göre daha fazla dini çeşitliliğe sahip bir alan olarak tanımlanmaktadır. Bu araştırmanın konusuyla ilgili veri veya bilgi toplamada ulaşılması kolay bir yer olduğu düşünülmektedir.

Örnekleme

Örnekleme, bütün dünyada çalışmak yerine, evreni temsil edecek sınırlı sayıda birey, olay veya olguyu araştırma kapsamına dahil etmek anlamında pratik bir çözümdür. Evrenden incelemek üzere seçilen ve dünyanın özelliklerini yansıttığını düşünülen olgu ve kişilere "örneklem" denir. Tüm dünyanın ölçülemediği durumlarda evreni en iyi temsil edebileceğine inanılan yeterli büyüklükteki kümedir (Yıldırım ve Şimşek, 2013: 1290). Bir örnekleme seçme işine örnekleme denir.

Araştırmamız amaçlı örnekleme yöntemini (non probabilistic sampling) kullanmaktadır. Amaçlı örneklem, "evrenin soruna en uygun bir kesimini gözlem konusu yapmak" olarak tanımlanmaktadır (Sencer, 1989: 386). Amaçlı örneklem, zengin bilgiye sahip olduğu düşünülen durumların derinlemesine çalışmasına olanak vermektedir (Yıldırım

ve Şimşek, 2005: 68). Bu anlamda, amaçlı örnekleme yöntemleri pek çok durumda, olgu ve olayların keşfedilmesinde ve açıklanmasında yararlı olur. Bu örnekleme için önemli olduğu düşünülen ölçütler belirlenir. Bu ölçütlere göre seçilen örneklemin, araştırma evrenini bütün nitelikleri ile temsil edebildiği düşünülür (Tavşancıl ve Aslan, 2001: 56).

Bu araştırmanın örnekleme, Açe'deki Katolik, Protestan, Budist ve Hindu gayrimüslim azınlıktır. Amaçlı örnekleme yöntemini kullanan bu çalışma, asıl kaynak kişi olarak Açe'deki her gayrimüslim dinden toplum liderlerini içermektedir.

Gayrimüslim dini topluluk danışmanlarının görevi ve işlevlerine bakıldığında onlar kendi dinine mensup bireylerin problemlerini daha iyi biliyorlardı. Yani gayrimüslim dini topluluk danışmanları, Açe Eyaleti Diyanet İşleri Başkanlığı tarafından belirlenen politikaya dayanarak, her dini topluluk için bilgi sistemlerinin hizmetlerini, rehberliğini ve yönetimini gerçekleştirme görevine sahiptir.

Bu görevlere ek olarak, Diyanet İşleri Bakanlığı, din eğitiminin yönetim ve gelişimi, diyanet işleri geliştirme ve yönetimi, yönetim desteği ve diğer teknik görevlerin işlevleri, eğitim, öğretim, araştırma ve geliştirme alanında faaliyet gösteren dini topluluk danışmanlarının işlevini de düzenlemektedir.

Gayrimüslim dini topluluk danışmanları, içerdiği görevler ve işlevlerle, Açe'deki din özgürlüğünün uygulanmasına ilişkin deneyim ile ilgili bilgi sağlama konusunda kendi topluluklarını temsil ederler.

Veri toplama Araçları

Bu çalışmada kullandığı veri toplama araçları şunlardır:

1. Gözlem

Gözlem, bir olayın, nesnenin veya durumun nicel ve nitel özelliklerinin tespit edilebilmesi için veya bilgi toplamak için belirli hedeflere yöneltilmiş bir bakış ve dinleyiştir. Gözlem tekniğinde en önemli husus, gözlenenlerin kendi doğal ortamları ve doğal yaşantıları içerisinde gözlenmesidir. Birçok davranış ancak bu şekilde objektif olarak belirlenebilir (Karasar, 1995:157). Gözlem aracıyla veri toplanması, alanında meydana gelen faaliyetleri gözlemleyerek bir veri toplamak tekniğidir (Sukmadinata,

220). Gözlem, topluluklar arasındaki dini uygulamaları ve toplumsal etkileşimleri doğrudan gözleyerek yapılabilir.

Bu teknik ile gayrimüslimlerin günlük dini hayatını dikkatli bir şekilde gözlemleyerek Banda Açe'deki dini uyumu ve dini özgürlüğü betimlenmektedir. Ayrıca, bu teknikle Banda Açe'deki dini uyumu ve din özgürlüğünü doğrudan anlatabilme olanağı sağlanmaktadır. Gözlemler sırasında, Banda Açe bölgesindeki günlük yaşamda Müslümanlar ve gayrimüslimler arasındaki etkileşim de dikkate alınmıştır.

Bu araştırmayı yaparken, Banda Açe'deki Müslümanlar ve gayrimüslimler arasında etkileşim olan yerler ziyaret edilerek gözlem yapılmıştır: konut kompleksleri, ibadet yerleri ve Açe Diyanet İşleri Bürosu gibi çeşitli dini kökenlerden emeği kolaylaştıran bürolar ve kurumlardan yardım alınmıştır. Bu gözlem etkinliği, Banda Açe'deki din özgürlüğüne, hoşgörüyeye ilişkin gerçek durumu tespit etmek üzere, gayrimüslimlerin koşulları yerinde incelenmiştir.

2. Görüşme

Görüşme, nitel araştırmada en sık kullanılan veri toplama aracı olarak bilinmektedir. Stewart ve Cash (1985) görüşmeyi, “önceden belirlenmiş ve ciddi bir amaç için yapılan, soru sorma ve yanıtlama tarzına dayalı karşılıklı ve etkileşimli bir iletişim süreci” olarak tanımlamıştır (Yıldırım ve Şimşek, 147). Görüşme, sözlü olarak doğrudan temas veya yüz yüze görüşerek, sözlü olarak cevaplanması gereken bir dizi soruyu sorarak veri toplamak için bir çabadır (Nawawi, 1987: 98).

Eğitimbilim çalışmalarında kurallara bağlı olarak genelde görüşmenin üç türü kullanılmaktadır: Yapılandırılmamış görüşme, yapılandırılmış görüşme, yarı yapılandırılmış görüşme. Bu araştırmada yarı yapılandırılmış görüşme biçimi kullanılmaktadır. Yarı yapılandırılmış görüşme, yapılandırılmış görüşmeden biraz daha esneklerdir. Bu teknikte, araştırmacı önceden sormayı planladığı soruları içeren görüşme protokolünü hazırlar. Buna karşın araştırmacı görüşmenin akışına bağlı olarak değişik yan ya da alt sorularla görüşmenin akışını etkileyebilir ve kişinin yanıtlarını açmasını ve ayrıntılandırmasını sağlayabilir. Eğer kişi görüşme esnasında belli soruların yanıtlarını başka soruların içerisinde yanıtlamış ise araştırmacı bu soruları sormayabilir. Yarı yapılandırılmış görüşme tekniği sahip olduğu belirli düzeyde standartlık ve aynı

zamanda esneklik nedeni ile eğitim bilim araştırmalarında daha uygun bir teknik görünümü vermektedir.

3. Döküman Analizi

Arikunto doküman incelemesinin, nitel araştırmada gerek kendi gerekse görüşme ve gözlemlerle elde edilen verilere destek amacıyla kullanılan bir veri toplama yöntemi olduğunu söylemektedir (Arikunto, 2006: 188). Notlar, transkriptler, kitaplar, gazeteler, dergiler vb, bu şeyler veya değişkenler doküman incelemesinin verileridir. Yani araştırmacılar, sorunun odağına göre gerekli olan dosyaları gözden geçirilmesi yoluyla veri toplaması yaparlar.

Dökümanlar, kütüphane materyaller, kitap, basılı ve elektronik medya raporları, yanı sıra bazı araştırma kurumlarının yıllık raporları şeklinde izlenerek toplanmaktadır. Bu açıklamanın odak noktası, İslam Şeriatı uygulanması çerçevesinde ve dini özgürlük konularında aranan belgelerden oluşmuştur.

Verilerin Toplanması ve Analizi

Veri toplama araçlarını kullandıktan sonraki işlem, veri analizidir. Lexy J. Maloeng'e göre veri analizi verilerin desenler, kategoriler ve temel tanımlar biçiminde düzenlenmesi ve organize edilmesi süreci olarak tanımlanmaktadır (Maleong: 11). Elde edilen veriler, gözlem, görüşme, ve dokümantasyon çalışmasıyla elde edilen saha notlarından ve literatür taramasından oluşmaktadır. Veriler, anlamını öğrenmek için veri derleme, veri bağlantılandırma, veri azaltma, veri görüntüleme, veri toplama sırasında ve sonrasında sonuçların çizilmesi yollarıyla önceden analiz edilmelidir.

Bu araştırma, nitel bir yaklaşım kullanmaktadır. Verileri işlemek için Miles ve Huberman'ın teorilerini kullanılır: yani veri azaltma, veri görüntüleme ve veri doğrulanmadır (Miles ve Huberman, 1992: 15). Bu araştırmada veri analizi teknikleri üç ana bileşen içermektedir:

1. Veri Azaltma

Veri azaltma, verileri keskinleştirilmesi, sınıflandırılması, gereksizinin atılması ve sonuçların çıkarılması için verileri organize eden bir analiz biçimi olarak tanımlanmaktadır (Nasution, 2003: 129). Böylece, çalışmanın yapıldığı sırada elde edilen raporları azaltılır, özetlenir, önemli olan ve daha sistematik olarak düzenlenen ana noktaları

seçilir. Bu aşamada raporlar, Açe'deki İslam şeriatı uygulanması, dini hayatın portresi ve İslam şeriatı uygulanmasının Açe'deki gayrimüslimlerin dini koşulların üzerindeki etkisiyle ilgilidir.

2. Veri Görüntüleme

Bir sonraki adım, veri görüntülemedir. Verilerini görüntüleyerek veya sunarak, neler olduğunu anlamaya ve anlaşılan şeylere dayalı olarak gelecekteki çalışmaları planlamayı kolaylaştıracaktır (Sugiyono, 2011: 249). Miles ve Huberman, verilerin sunumunun anlamlı kalıplar bulmaya ve sonuç çıkarma olasılığını sağlamaya yönelik olduğunu söylemektedirler. Bu çalışmada veri görüntülenerek, elde edilen verilerin anlamını bulmayı amaçlanır. Sonra da sistematik olarak karmaşık bir bilgi biçiminden basit ancak seçici bir şekilde düzenlenmiştir.

3. Veri Doğrulama

Nitel araştırmalardaki sonuçlar, daha önce hiç bulunmamış olan yeni bulgulardır. Bu bulgular, daha önce belirsiz olan bir nesnenin açıklanması şeklinde olabilir (Sugiyono, 95). Dolayısıyla bu aşamada araştırmanın temasına dayalı çıkarımlar ya da sonuçlar çıkarmaya çalışıldı.

BÖLÜM 3: AÇE'DE İSLAM ŞERİATI

3.1. Açe'ye Genel Bakış

Açe, coğrafi olarak Sumatra Adası'nın kuzeyinde yer alan Endonezya eyaletlerinden birisidir ve Endonezya'nın en batı ucudur. Açe bölgesi güneyde Kuzey Sumatra'ya, batıda Endonezya Okyanusu'na, doğuda Malacca Boğazı'na ve kuzeyde Bengal Körfezi'ne bitişiktir. Açe, 5,677,081 hektarlık bir alanı kaplar 'iki ile 23 adet ilçeye' sahiptir. Açe İstatistikleri Bürosu (BPS), 2015 yılında yüzde 1,94 oranında büyüme ile Açe'de toplamda 5.001.953 kişinin yaşadığını belirtmektedir. Erkek nüfusu 2.497.462 kişi ve kadın nüfusu 2.504.462 kişi kadardır (Merkez İstatistik Bürosu, 2016: 34).

Açe bölgesinde doğal kaynaklar bol miktarda bulunmaktadır. Açe bölgesi, geçmişte sömürgecilerin çoğunun karıştığı alanlardan biri haline gelmiştir. Açe bölgesinde çeşitli kabileler vardır, 13 kabileler şunlardır: Açe (çoğunluk), Aneuk Jamee, Kluet (Güney Açe), Papak, Lekon, Haloban, Singkil (Açe Singkil), Neuk Laot, Semeulu, Sinabang (Semeulu), Tamiang Doğu Açe), Gayo Bener Meriah, Gayo Lues, (Orta Açe), ve Alas (Açe Tenggara). Açe'de çeşitli kabileler bulunduğu için her kabilenin de çeşitli adetleri, dilleri ve zihniyetleri vardır.

Açe bölgesi, yüzyıllar boyunca Doğu ve Batıyı birbirine bağlayan ticaret ve kültür, ticaret kapısı olarak stratejik bir konuma sahiptir. Açe, genellikle Çinli, Avrupalı, Hintli ve Arap tüccarlar için bir sığınak olarak anılır. Bu durum Açe'yi takımadalarda ilk kültürel ve İslami giriş alanı haline getirmiştir. Tarihsel olarak, 7. yüzyılda Hintli tüccarlar Hinduizm ve Budizm'i tanıtmıştı (Merkez İstatistik Bürosu, iii). Yani İslam gelmeden önce, Hinduizm ve Budizm'in etkisinin, Açe toplumunun bazı geleneklerini renklendirdiği bilinmektedir. Orta Doğu bölgesindeki insanlar hem sosyolojik, psikolojik, hem de kültürel açıdan bu iki dinin etkisini hissetmemişlerdir. Yavaş yavaş Hindu ve Budist gelenekleri, İslam imparatorluğunun doğumuyla birlikte kayboldu. Açe'deki İslam Krallığının, Hindu ve Budist kültürlerin Açe halkının yaşamındaki etkisini başarılı bir şekilde sildiği bilinmektedir (Qanun Açe, Nu 4/2016: 1). İslam, Açe'de hızla büyüdü ve Güneydoğu Asya'da bir İslam medeniyetinin merkezine dönüştü, böylece Açe de "Mekke Veranda" olarak biliniyordu.

Açe bölgesi aynı zamanda İslam şeriatı ve İslam hukukunu bir bütün olarak uygulayan yegane vilayet olarak özel bir bölgedir. 44/1999 sayılı yasa uyarınca Açe, din, eğitim, görenek ve Açe hükümetinde ulemanın rolü gibi birçok alanda ayrıcalıklar kazanmıştır. Din alanında ayrıcalık, İslam Şeriat'ın Açe halkına uygulanmasıdır.

Açe'de İslam Şeriatının uygulanması, diğer dinlerin Açe'de yaşamadığı anlamına gelmez. Katolik Hıristiyanlık, Protestan Hıristiyanlık, Hinduizm ve Budizm gibi diğer bazı dinler de Açe'de yaşamaktadır. Aşağıdakiyıldan yıla gelişen dini durum tablosu, (2009'dan 2015'e kadar) Merkez İstatistik Bürosu'ndan özetlenmiştir.

Tablo 3: Dini Halkların Sayısı 2009-2015

No.	Yıl	Dinler					Toplam
		İslam	Protestan	Katolik	Hindu	Budha	
1.	2009	98,93	0,61	0,38	0,01	0,07	100,00
2.	2010	98,51	1,19	0,11	0,01	0,17	100,00
3.	2011	98,81	0,87	0,16	0,00	0,15	100,00
4.	2012	98,81	0,87	0,16	0,00	0,15	100,00
5.	2013	98,93	0,79	0,16	0,01	0,09	100,00
6.	2014	98,923	0,795	0,162	0,014	0,103	100,00
7.	2015	4,867,295	28,632	5,383	570	4,007	4,905,887

Kaynak: Açe Eyaleti 2015 Yılı Merkez İstatistik Bürosu

Yukarıdaki tabloda Açe'de din mensuplarındaki istatistiksel değişim görülmektedir. Buna göre her yıl farklı inanç mensupları sayısal olarak artış göstermiştir. İslam'ın ise çoğunluk dini olduğu görülüyor.

Tablo 4: İbadethane Binaları 2015

No.	İlçe / Şehir İsimleri	Camii	Mescid	Kilise		'Budist tapınağı' Vihara
				Katolik	Protestan	
1.	Simeulue	163	239			
2.	Açe Singkil	142	153		3	
3.	Açe Selatan	261	412			
4.	Açe tenggara	197	101	2	22	
5.	Açe Timur	355	559			

6.	Açe Tengah	240	425	1	1	
7.	Açe Barat	279	60			1
8.	Açe Besar	161	592			1
9.	Pidie	181	994			
10.	Bireun	174	605		1	
11.	Açe Utara	337	358		1	1
12.	Açe Barat Daya	135	142		1	
13.	Gayo Lues	148	115			
14.	Açe Tamiang	273	272			
15.	Nagan Raya	233	292			5
16.	Açe Jaya	119	172			
17.	Bener Meriah	140	201			
18.	Pidie Jaya	73	267			
19.	Banda Açe	95	76	1	3	6
20.	Sabang	20	69	1	1	1
21.	Langsa	58	143		1	1
22.	Lhokseumawe	49	69	1	2	1
23.	Subulussalam	106	13			
	Toplam	3939	6363	6		17

Kaynak: Açe Eyaleti'nin 2015 Merkez İstatistik Bürosu

Açe ilinde bulunan tapınma evlerinin sayısı, her dinin taraftarlarının sayısına göre düzenlenmiştir. Yukarıdaki tabloda görüldüğü gibi, en çok ibadethane binaları, cami ve *meunasah* olmak üzere iki formdan ibaret olan Müslümanlara aittir.

3.2. Açe'de İslam Şeriatının Uygulaması

Brunei Darüsselam, Nijerya, Sudan ve kendi uygulama modeline sahip olan diğer ülkeler gibi Açe'de de İslam Şeriatı uygulanmasında kendi tarzına sahiptir. Açe bölgesinde İslam Şeriatının uygulanması Endonezya Cumhuriyeti'nin kurulmasından önce başlanmıştır.

Tarih açısından, Açe'de İslam hukukunun uygulanması uzun bir geçmişe gider. İslam Şeriatı, MS 12. yüzyıldan beri hüküm sürdüğü tahmin edilen Açe Krallığında “Sultan İskender Muda” döneminde uygulanmaktadır. Hatta Açe, bu görkemli dönemde

takımadalarda bir bilim ve İslam'ın yayılma merkezi olarak tanınmaktadır. Endonezya'da gelişen İslam, esasen Açe kaynaklıdır. Dolayısıyla tarih, Endonezya'daki ilk İslam krallığının da Açe'de bulunduğunu kaydeder (Said, 1981: 63). Tarihsel gerçeklik, Açe halkının çoğunluğunun İslam'ı benimsediğini göstermektedir. Ancak diğer dinlerin de Açe'de yaşadığı ve hatta tarih, Açe'ye İslam dini girmeden önce Hinduizm'in Açe halkının benimsediği bir temel din olduğunu söyler.

Açe'deki İslam şeriatı, Cakarta'nın merkezi hükümetinden tanıma ya da kabul izni alındıktan sonra, 44/1999 sayılı "Açe Eyaleti Ayrıcalıklarının Sağlanması Hakkında Kanun" vasıtasıyla uygulamaya konulmuştur. Kısa süre sonra, 18/2001 sayılı "Nanggroe Açe Darussalam" Eyaleti olarak Özel Özerklik Kanunu çıkarıldı. Son olarak, Açe'deki Büyük Tsunami felaketinden sonra ve Memorandum of Understanding (MoU) Helsinki'nin yürürlüğe girmesinden sonra, 18/2001 Sayılı Özel Özerkliğe ilişkin Kanunun yerini alan 11/2006 Sayılı Açe Hükümeti Hakkında Kanunu oluşturulmuştur (Zain, 2009: 19-26).

İslam Şeriatı 11/2006 sayılı yasaya uygun hükümler 125. Maddede yer almaktadır.

(1) Açe'de uygulanan İslam hukuku, akide, şeriatve ahlak içerir.

(2) Paragraf 1'de atıfta belirtilen İslam Şeriatı, ibadet, ahval-i şahsiyye (aile hukuku), muamelat (medeni hukuk), cinayat (ceza hukuku), kaza (adalet), terbiye (eğitim), siyer ve İslam'ın savunması.

(3) Paragraf 1'de atıfta bulunulan İslam hukukunun uygulanmasına ilişkin diğer hükümler "Açe Qanun" da düzenlenmiştir.

Bunu gerçekleştirmek için, Açe hükümeti İslam şeriatı alanında birkaç kanun (bölgesel yönetmelik) belirlemiştir. Şimdiye kadar, en azından İslam Şeriatı ile bağlantılı olarak yasallaştırılmış bazı kanunlar vardır. İslam Şeriatının akide, ibadet ve ahlak alanında uygulanmasına ilişkin 11/2002 numaralı kanun, şarap yasağı hakkında 12/2003 numaralı kanun, kumar yasağı hakkında 13/2003 numaralı kanun, halvet yasağı hakkında 14/2003 numaralı kanun, ve zekat yönetiminde 7/2004 numaralı kanundur.2002 yılında kurumsallaşma geçilirken; İslam Şeriatı Mahkemesi ilişkili 10/2002 numaralı kanunu. ardından, 2004 yılında Bölgesel Polisi hakkında 11/2004 sayılı Kanun yetkisi verildi, ve İslam Şeriatı ile ilişkili son kanun olarak tanınan 6/2014 numaralı Cinayet Kanunu'dur.

Zamanla, Açe'deki İslam hukuku uygulaması genişledi ve birkaç yeni Kanun'un oluşumuyla birlikte daha ciddi bir görünüm oluştu. Kanunun veya yerel yasaların oluşumu, İslam hukukunun daha iyi ve kapsamlı bir şekilde uygulanmasına yönelik çabalardan biridir.

İslam Şeriatının düzgün bir şekilde uygulanmasını sağlamak için tarafların sorumluluğu olmadan çalışmayacaktır. Bu nedenle, yasaya uygun olarak, Açe'deki İslam Şeriat'ın uygulanmasıyla ilgili kendi işlevlerine sahip birkaç ayrıcalıklı kurumlar vardır;

- a. "Dinas syariat Islam"(İslam şeriat bürosu)yerel yönetim içinde İslam hukukunun bölgesel ya da uygulayıcı unsurları olan bir kurumdur. Asıl görevi, geçerli kanun ve yönetmeliklere uygun olarak İslam Şeriatı alanında hükümet ve kalkınma görevlerini yürütmeye Açe valisine yardımcı olmaktır. Ayrıca, İslam Şeriatı üzerindeki sosyalleşme ve rehberlik denetim organı olarak bilinir.
- b. "Majelis Permusyawaratan Ulama" (Ulema Danışma Meclisi MPU), il ve ilçe merkezlerinde kurulmuş bağımsız bir büro organıdır ve İslam Şeriatına konu olan bölgesel politikaların belirlenmesinde yerel yönetimlere (yürütme ve yasama) danışmanlık, değerlendirme, rehberlik verme, ve tavsiye sağlamada görevlendirilmiştir. MPU yasal fetvaların belirlenmesi, yerel yönetim politikasının değerlendirilmesi, İslami düzen ve ekonomik düzenin yanı sıra toplumun gelişmesi ve yetiştirilmesinde rol oynar. MPU'nun 3/2000 sayılı Kanundaki konumu, yürütme organları veya yasama organları tarafından bağlı olmayan danışma organlarıdır.
- c. "Wilayatul Hisbah" (WH); Açe'nin bölgesel polisinin görev ve işlevselliği ile ilgili 11/2004 sayılı kanununda 1'nci madde 8.fikrasında belirtildiği gibi Emr-i maruf nehy-i münker'in uygulanmasını destekleyen, savunan ve denetleyen polis görevlerinin yardımcı kurumudur. Yanı sıra bir özel polis olarak hizmet edebilir. WH, başlangıçta İslam Şeriatı Hizmet'in himayesi altındaydı fakat 2 numaralı kanundan bu yana, "WH" Kamu Hizmeti Polis Birimi olarak kurumsallaşmıştır.
- d. "Mahkamah Syar'iyah" (Şeriat Mahkemesi MK);Açe'deki İslam hukukuna dayanan dini mahkemenin altında bir özel mahkemesidir. MK'nın gücü ve otoritesi, her zaman ibadet alanında toplumun hayatı ve kanunda ortaya çıkan

İslam Şeriatı ile ilgilidir. MK'nın görev ve yetkileri, diğerlerinin yanı sıra ahval-i şahsiyye, muamelat ve ukubat alanındaki 10/2002 sayılı kanunun 49. maddesinde belirtilen ilk düzeydeki davaları incelemek, çözmek ve karara bağlamaktır.

BÖLÜM 4:AÇE'DE İSLAM HUKUKUNUN GAYRİMUSLİMLERE UYGULANMASININ ETKİSİ

Daha önce açıklandığı gibi, din özgürlüğü insan haklarının bir parçasıdır. Uluslararası yasalarda, din özgürlüğü hakkındaki düzenlemeler: İnsan Hakları Evrensel Beyanamesi'nde (UDHR), Medeni ve Siyasi Haklar Uluslararası Sözleşmesi'nde(MSHS), Uluslararası Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Sözleşmesi'nde ("ESKHS") ("International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights"), ve Evrensel İnsan Hakları Bildirgesi'nde ("EİHB") ("Universal Declaration of Human Rights") yer almaktadır. Ulusal yasal araçlarında ise din özgürlüğü ile ilgili düzenlemeler: 1945 tarihli Endonezya Cumhuriyeti'nin Anayasası'nda ("UUD RI 1945"), 39/1999 numaralı İnsan Hakları ile ilgili Anayasası'nda ("UU HAM no.39/1999"), Çocuk Hakları Sözleşmesi'nde ("HAM anak"), ve 22 sayılı Genel Yorum belgedesi'nde ("komentar umum no.22) yer almaktadır.

Yukarıdaki Kanunlarda belirtildiği gibi din özgürlüğünün yürürlüğe girmesi, insan haklarının bir parçası olması ve uygulanmasının garanti altına alınması çok önemlidir. Din özgürlüğü hakkının güvence altına alınması önemlidir, çünkü her birey veya grubun kendi dinleriyle ilgili herhangi bir faaliyette bulunması, dileklerine göre dini öğretilere bağlı kalmayı seçme hakkı, herhangi bir tarafın zorlama, yasaklama, müdahalede bulunmaması, ibadet ve dini aktivitelerinin korunma ve güvence altına alınması yasal zorunluluktur.

İslam'ın kendisi de hoşgörüyü ve inanç farklılıklarına rağmen insanlar arasında din özgürlüğüne önem verir. İslam'da din özgürlüğüne saygı gösterme konusundaki tutumu birinci olarak İslam'ın temel kaynakları olan Kur'an ve Sünnet'in konuya yaklaşımı; ikinci olarak İslam tarihindeki uygulamalar ile ortaya konabilir. Allah'ın dini özgürlüğüne saygı gösterilmesiyle ilgili ayetler şunlardır; el-Bakara 2/256; el-Kafirun 109/1-6; el-En'am 6/108; Yunus 10/99; el-Kehf 18/29; ve el-Ğaşiye 88/21-22. İslam tarihi de Müslümanların hakim olduğu dönem ve bölgelerde diğer din mensuplarının dinlerini özgürce yaşadıklarını göstermektedir. Hz. Peygamberin önderliğinde kurulan Medine İslam Devleti, Endülüs örneği ve Osmanlı örneği bunun en açık açık şekilde gözlemlenebileceği örneklerdir.

Ayetlerde hiçkimsenin bir başkasını herhangi bir dini benimsemeye zorlamayacağı bilgisi gayet açıktır. İslam bir başka dine mensup insanı zorla kendine çağırır. Ayrıca, her bireye din veya inanç seçiminde saygı duymayı öğretir. Allah, ayetleriyle herkesi insanlara hoşgörüyeye ve dini özgürlüğünü korumaya çağırır. İnsanlar tarafından yapılan antlaşmalar, Medine Sözleşmesi ve Kahire Bildirgesi'nin 18. maddesinde bu gerçekler yer almaktadır.

Abu A'la el-Mevdudi'ye göre, eğer İslam Şeriatı uygulanan yerde gayrimüslimler bulunursa, o zaman konuşma ve yazma özgürlüğü, eğitim ve öğretime erişim özgürlüğü, istihdam ve çaba özgürlüğü gibi kuramlar dikkate alınmalıdır. Ayrıca, İslam bölgelerinde yaşayan gayrimüslimlerin dini ritüelleri yerine getirme hakları da korunmalıdır(Muchtar, 2009: 412).

Din özgürlüğü hakkı elde edilmesinin doğrudan etkisi, dini topluluklar arasındaki uyumun gerçekleşmesidir. Dindar insanlar arasındaki barış ve uyum, her dini grubun kendi kimliklerini muhafaza etmesi yanı sıra, diğer grupların kimliğine de saygı duyması başarılabilir. Bu koşullar Açe'de de oluşturulmuştur. Bu koşullar, İslam Şeriatı uygulanmasına rağmen diğer dinin takipçilerini İslam'ın öğretilerini takip etmeye zorlamayacaktır. Dini özgürlüğün kazanılmasıyla, Açe'deki her dini topluluk, ahenkli sosyal koşullarını gerçekleştirme ve aynı zamanda dini uyumu güçlendirme yeteneği kazanacaktır. Tersine, eğer din özgürlüğü tam olarak garanti edilmezse, dini topluluklar arasında çatışma koşulları oluşabilir ki, bu durum toplumsal barışı dinamitleyen gelişmelerin önünü açmaktan öte bir mana kazanamayacaktır (Natsir, 1980: 15).

İslam hukuku uygulamasının Açe'deki gayrimüslimin din özgürlüğü üzerindeki etkisini öğrenmek için önce Açe'deki gayrimüslimlere yönelik İslam hukuku uygulanması ve dini özgürlüğü uygulanması hakkında soruları cevap vermeye çalışılacaktır.

4.1. İslam Hukukunun Gayrimüslimlere Uygulanması

4.1.1. Açe'de İslam Hukuku Uygulanmasının Kapsamı

Açe'deki İslam hukuku uygulaması, Açe imtiyazlarına ilişkin 44/1999 sayılı Kanunu, Özel özerkliğe ilişkin 18/2001 sayılı kanunu, ve Açe yönetimine ilişkin 11/2006 sayılı kanunu olduğundan yasal bir temele sahiptir.

Kanunların varlığı, Açe'de İslam hukukunun uygulanmasının, Endonezya hükümeti tarafından resmen yetkilendirilen yasallık çerçevesinde gerçekleştirildiğini göstermektedir. Bu, aynı zamanda Açe hükümeti tarafından yapılan ve Açe'de uygulanacak tüm yasal hüküm tasarımlarının, Cakarta'daki merkezi hükümet tarafından onaylanması anlamına da geliyor. Dolayısıyla, İslam hukukunun uygulanmasının reddedilmesine yol açan olumsuz bir görüş olsa bile, bu durumda Açe hükümeti ve merkezi hükümet, yasal hükümlere veya Açe'deki uygulamalarına ilişkin iyileştirmeler yapmaktan ortaklaşa sorumludur.

İslam hukuku uygulamasının kapsamı ile ilgili maddeler şunlardır:

44/1999 sayılı Kanunun 4 üncü maddesi şu şekilde açıklanmaktadır:

(1) Bölge'de dini yaşamın uygulanması, toplumdaki İslam Şeriatı takipçileri için uygulanması şeklinde gerçekleştirilir.

Yukarıdaki 4. maddenin (1) fıkrası, İslam hukukunun "takipçileri" için uygulanmasının, bu durumda Müslümanlara yönelik olduğunu açıklamaktadır.

Yukarıdaki maddenin açıklamasında açıkça, Açe'deki İslam hukukunun uygulanmasının yalnızca Müslümanlar için geçerli olduğunu belirtmektedir. Ayrıca, 44/1999 sayılı Kanun'da öngörüldüğü üzere İslam Şeriat'ın uygulanmasını takip etmek için 18/2001 sayılı kanunla kabul edilmiştir.

(1) Ulusal adalet sisteminin bir parçası olarak Açe Bölgesindeki İslam şeriat mahkemeleri, partilerin etkisinden arınmış "Syar'iyah Mahkemesi Kurumu" tarafından yürütülür.

(2) (1) paragrafında atıfta bulunulan Şeriat Mahkemesinin yetkileri, *Nanggroe Açe Darussalam* Bölgesi Kanunuyla düzenlenmiş olan ulusal hukuk sisteminde İslam hukukuna dayanmaktadır.

(3) (2) paragrafında atıfta bulunulan yetkileri, İslam'ın takipçileri için geçerlidir.

Bu Kanun artık uygulanmıyor olsa da, 18/2001 sayılı Kanunun 25. maddesinde değinildiği üzere Şeriat Mahkemesi'nin konumunun güçlendirilmesinden, Şeriat Mahkemesinin otoritesinin ulusal hukuk sistemi çerçevesinde İslam Hukuku'na dayanılarak yapıldığı belirtilmektedir. Bu, Şeriat Mahkemesinin, bölgeselliğin ilkesine

bağlı kalmanın yanı sıra, İslami kişilik ilkesine de bağlı olduğunu göstermektedir. Yani, İslam şeriatı sadece Açe'deki Müslümanlar için geçerlidir. Bu nedenle, gayrimüslimler İslam şeriatına dayalı çeşitli yasal ve hükümleri takip etmek zorunda değildir.

Bu 11/2006 sayılı Kanun ile daha da güçlendirilmiştir. XVII. Bölümde 126. Maddesi açıklanmaktadır:

(1) Açe'de İslam dini'nin takipçileri, İslam şeriatına itaat etmeli ve uygulamalıdır;

(2) Açe'de yaşayan herkes, İslam şeriatının uygulanmasına saygı göstermelidir.

126. maddesinin (1) ve (2) paragraflar'a dayanarak, İslam Şeriatının yalnızca Müslümanlara uygulandığı açıkça belirtilmektedir. (2) paragrafında "herkes" kelimesi, gayrimüslimler dedahil olmak üzere tüm insanların da Açe'de İslam hukukunun uygulanmasına saygı göstermeleri² gerektiği anlamına gelmektedir.

Gerçekte, İslam hukuku da gayrimüslimlere uygulanır. Ancak, ukûbât kapsamında veya "jinayat kanunu" nun uygulanması bağlamında İslam hukuku uygulanır. Başka bir deyişle, Açe bölgesinde ukûbât kapsamında düzenlenen suç ve cezalar, yerli dilde adlandırılan "jinayat kanunu" olarak bir Açe kanun'un biri içinde düzenlemiştir. Yani jinayat kanunu, Kuran ve hadislerin ayrıntılı hukuki konuların anlaşılması sonucu olarak, mükellef halk tarafından işlenen suç eylemleri ya da suç eylemleri ile ilgili yasal hükümlerdir. İslam ceza hukukunda atıfta bulunulan suç eylemleri, kamu huzuruna müdahale eden suçların yanı sıra Kuran ve hadislerden kaynaklanan yasal düzenlemelere aykırı eylemlerdir.

Jinayat kanununun uygulanmasına ilişkin hükümler, 6/2014 sayılı Açe'in Kanunu 5. maddesinde jinayat hukuku aşağıdakilere uygulanır:

a. Açe'de "Jarimah" (جريمة) ya da suç eylemlerini suç işleyen bütün Müslümanlara

b. Müslümanlar ile birlikte Açe'de suç eylemlerini işleyen bütün gayrimüslim Jinayat Yasası'na gönüllü olarak seçip teslim edilir;

---

²Burada kastedilen "saygı", örneğin Ramazan ayında bir "restoran" açmamak veya iftardan önce hariç olmak üzere yiyecek satmamaktır, Açe'deki Müslümanların pürüzsüz ibadeti uğruna, cuma namazı öncesinde ve sırasında, dükkanı veya restoranı kapatmak zorundadır. Müslüman olmayan kadınlara genellikle tavsiye edilen bir başka örnek de, Açe'deki halka açık bir yerde kibar veya terbiyeli giyinmesidir.

c. Açe'de suç eylemini işleyen bütün gayrimüslime, Ulusal Ceza Yasası'nda (KUHP) ve onun dışında işleyen suç eylemlerinin ceza hükümleri bulunmazsa, Jinayat Kanunu ile yargılanır;

d. Açe'de iş faaliyetlerini yürüten ticari işletme sahiplerine

Yukarıdaki maddede, jinayat kanunuyla gayrimüslimleri içerebilecek iki genel neden olduğu sonucuna varılabilir; birinci, eğer gayrimüslimler, Açe'de Müslümanlarla birlikte suç işlerse o zaman gayrimüslimler jinayat kanunu'nu seçebilir ve "gönüllü olarak kendilerini teslim edebilirler"; ikincisi, gayrimüslimler Ulusal Ceza Kanununda veya onun dışındaki suç işlemleri halinde cezai hükümleri düzenlenmiyorsa, jinayat kanunu geçerli olacaktır.

Bir insan hakları aktivisti ve "Balai Syura Ureueng Inong Açe" nin başkanı olarak Soraya Kamaruzzaman, Kanun Jinayat'ı eleştiriyor. Bir medyada (BBC, 2017) olduğu gibi *"Bence bu madde Açe'de gayrimüslimlere karşı ayrımcılık içermektedir. Gayrimüslimlerin kanun seçmesine izin veren maddeler varsa bir sorun yoktur, ancak Ulusal Ceza Kanunu (KUHP) veya onun dışındaki ceza hükümlerinde suç eylemleri veya şeriat ihlalleri düzenlenmediğinde otomatik olarak şeriat kanunu kullanılır, bu durum haksızlık sayılır. Bu yüzden, bana göre Jinayat kanun'u oluşturmaya dayanan yasaları veya anayasaların tekrar gözden geçirilmesi gerekiyor"*.

Yukarıdaki maddenin, Açe'deki gayrimüslimlere İslam şeriatının uygulanması için bir fırsat sağladığı görülmüştür. Diğer bir deyişle, bu alıntılar gayrimüslimleri İslam hukukuna boyun eğmeye ve itaat etmeye zorlamak için baskıcı bir güç anlamına gelir. Bu elbette Endonezya Cumhuriyeti'nin her dini cemaati için dini özgürlüğü garanti eden Endonezya Cumhuriyeti Anayasasına aykırıdır.

Bu açıklamaya cevap veren Muzakkir³, kanunun gayrimüslimler için oluşabilecek yasal boşluklardan kaçınmak üzere yapıldığını belirtmiştir. *"Gayrimüslimler ile Müslümanlar birlikte bir ceza davasında bulunduğu, ancak Ulusal Ceza Kanunu (KUHP)'nda veya onun dışındaki suçun eylemlerinin düzenlenmediğini hayal edin, o zaman sadece cezalandırılanların Müslüman olduğu anlamına gelir, çünkü gayrimüslimlerin nasıl cezalandırılacağı konusunda hukuki bir düzenleme olmadığında gayrimüslimler özgür*

---

³İslam şeriatı ile ilgili kanunların yönetimi alanına başkanlık eden bir kişidir. Açıklama, Banda Açe Şehrindeki İslam Şeriatı Bürosu'nda gerçekleşen bir görüşmeden elde edilmiştir. (28 Ağustos 2017).

olacak sadece cezalandırılanlar Müslüman olacaktır. O zaman burada yasal bir adalet yoktur.”

Daha derinlemesine bakılırsa maddelerde, Müslümanlarla birlikte bir ihlal yapılmadığı takdirde İslam hukukun (jinayat yasası) gayrimüslimlere uygulanmayacağı ve Ulusal Ceza Yasası'nda (KUHP) gayrimüslimler tarafından işlenen suç eylemlerinin düzenlenmesi halinde uygulanmayacağı görülmektedir. Bu hükmün gayrimüslimler için bir istisna olduğu söylenebilir. Ayrıca (b) fıkrasında, gayrimüslimlere, jinayat yasası veya Ulusal Ceza Kanunu'na (KUHP) uyarlanıncakanunun işletilmesini isteyip istemedikleri gibi bir yasal yol seçme şansı verildiği belirtilmektedir. Daha sonra (c) fıkrası'nın içeriği, gayrimüslimler tarafından işlenen suç eylemlerinin Ulusal Ceza Kanununda (KUHP) düzenlenmemesi halinde, o zaman hiçbir ceza almayacaklar çünkü Kanun jinayatından başka yasal bir dayanak yoktur sonucuna varılabilir.

Dolayısıyla, bu tartışmadan çıkan sonuç, İslam hukukunun sadece Müslümanlara uygulandığı ya da başka bir ifadeyle sadece Müslümanların Açe'de İslam hukukunun kurallarını uygulamakla yükümlü oldukları söylenebilir. Bununla birlikte, belirli şartlar veya koşullar oluştuğunda, jinayat yasasının uygulanması bağlamında İslam hukukugayrimüslimlere de uygulanabilir. Bu durumda jinayat yasasının uygulanması, gayrimüslim vatandaşlara karşı ayrımcı davranıldığı anlamına gelmez, ancak yasal boşluklardan kaçınmak ve Açe'deki tüm topluma eşitlik ve adalet sağlamak anlamına gelir.

Ayrıca, İslam hukuku sadece Müslümanlara uygulandığı için, uygulama Açe'deki gayrimüslimlerin dini özgürlüğü üzerinde olumsuz bir etkisi yoktur. Bu, gayrimüslim vatandaşların sadece kendi dinlerinin öğretilerine uygun olarak dini faaliyetler yürütecekleri anlamına gelir. Başka bir deyişle, gayrimüslim vatandaşlar, tek başlarına ya da başka insanlarla, açık ya da kapalı bir yerde, özgürce, herhangi bir grubun kendi dinlerinin öğretilerine uygun olarak din ya da inanca sahip olmalarına dair herhangi bir zorlama ve yasaklama yoktur.

Bu gerçek, Açe'deki bazı gayrimüslim vatandaşlar karşı kırbaç cezası uygulamasına karşılık veren birkaç gayrimüslim vatandaşın ifadeleriyle ortaya çıkmaktadır. Kanun Jinayat'ın 2015 yılında resmi olarak yürürlüğe girmesinden bu yana, Açe'deki bazı gayrimüslimler üzerinde birkaç kırbaç cezası uygulanmıştır.

Medyadaçikan haberlerde Açe'de ilk kez kırbaç ile cezalandırılan gayrimüslim, Remita Sinaga'dır. O, Orta Açe bölgesindeki *Lut tawar* ilçesinde yaşayan bir Hristiyan'dır. Bu olay Nisan 2016 tarihinde gerçekleşmiştir. O 60 yaşında bir kadındır,Açe'deki İslam şeriatı kanununda yasaklanmış eylemlerden biri olan alkol satışı sebebiyle cezalandırılmıştır. Kendi isteğine dayalı, jinayat kanunu ile cezalandırılmayı seçmiştir. Onu seçtiğinden dolayı Remita, 30 kez kırbaç cezasını kabul etti. Ancak, iki aylık hapis cezası aldığı için sadece 28 kez kırbaç aldı (LaTimes, 2017).

Gayrimüslimlere uygulanan başka kırbaç cezası da Alem ve Amel üzerinden yaşanmıştır. Her ikisi de Açe halkının Çin'li soyundan gelenleri olarak bilinir. Bu olay Mart 2017'de gerçekleşti. Onlar İslami kolluk görevlileri "Satpol PP" ve "WH" tarafından tutuklanmıştır. Yapılan tahkikat sonucunda, Müslümanlarla "horoz dövüşü" biçimde kumar oynattıkları belirlenmiştir. Bu olayda Kanun Jinayat'a göre cezalandırılmayı seçtiler. Onların tercih etmeleriüzerine, Kanun Jinayat'ta belirtilen kırbaç cezasını almışlardır. Alem 9 kırbaç cezası alırken, Amel 7 kırbaç cezası almıştır (The Jakarta post, 2017).

Ocak 2018'de bu olay tekrar meydana gelmiştir. Bu davada, bir Hristiyan olan Jono Simbolon yargılanmıştır. Jono, içki sattığı için İslam Şeriatını ihlal etmiştir, dolayısıyla kendi seçimiyle 36 kez kırbaç cezasına mahkum edilmiştir(Express, 2018).

2018 yılında gerçekleşen kırbaç cezasına ilişkin bir başka dava da, evli çiftler Dahlan Sili Tonga (koca) ve Tjia Nyuk Hwa (eş) üzerinden görülmüştür. Bu gayrimüslim çiftler, Müslümanlarla kumar oynamaktan tutuklanmıştır. Her biri hapis cezası aldıkları için cezaları azaltılmış, böylece TNH 7 kez ve DST 6 kez kırbaçlanmıştır (Asiaone, 2018).

Yukarıdaki haberlerde yer alan bilgiler çerçevesinde, genellikle gayrimüslimler tarafından yürütülen, kumar ve içki gibi iki tür suç eylemi vardır. Ancak, bu suç eylemlerinin her ikisi de Ceza Kanunu'ndaki hükümleriçerdiği görülür. Ulusal Ceza Kanunu ve Kanun Jinayat'taki düzenlemelerde, özellikle yasal normlar bağlamında farklı düzenlemeler bulunmaktadır.⁴ Bu olay ilginçtir, Müslüman olmayanların sorunu Ceza Yasası'ndan ziyade Jinayat Yasası ile çözmeyitercih etmelerinin sebebi nedir?

---

⁴ Ulusal Ceza Kanunu'nda, "rahatsız edici" kamu düzeninin unsurunun yerine getirilmesinde alkolün yasaklanması ile ilgili yasal normlar vurgulanmaktadır. Kanun'daki norm, rahatsız edici kamu düzeninin unsurunu belirlemez. Kanun Jinayat'ta, bir kişi içkiyi saklamak veya biriktirmek, üretmek, ticaret

Bir medya organına bakılırsa (BBC, Kasım 2017), bir röportajda seçim sebebi sorulduğunda, gayrimüslim, gazeteciye şöyle cevap veriyor *"Hiç kimse beni bir kırbaçlama cezasını seçmeye zorlamadı." Çünkü bir kırbaçla, cezamı hızlıca çekiyorum. Hapis cezası ise çok uzun oluyor"*.

Bu ifadeye dayanarak, kırbaç cezasını alan suçlular, Kanun Jinayatiyla yargılanmaya gönüllü oluyorlar. Böylece suçun cezasını hızlıca çekip sorunu çözümlenebiliyorlar. Hem de zorlama olmaksızın yani kendi tercihleriyle bu kanun önünde yargılanmış oluyorlar.

Gayrimüslimlere karşı yapılan kırbaç davasıyla ilgili olarak Wiswadas⁵, Açe'nin Dinler Bakanlığı'nın ofisindeki bir görüşmesinde şöyle bir ifade kullanıyor, *"bildiğim kadarıyla Budist halkının davasına bakıldığında, Jinayat Kanunu'nda düzenlenen suçun cezası ulusal hukuktaki cezadan daha hafif olduğu görünüyor. Kırbaç cezası da hızla tamamlanıyor. Kırbaçlandıktan sonra dinlenecekler, daha sonra hemen evlerine dönebilecek ve tekrar normal olarak hareket edebilecekler."*

Yukarıdaki röportajın sonuçlarına dayanarak Wiswadas, İslam Şeriatının Açe'de uygulanmasının iyi olduğunu kabul ediyor. Ona göre, kırbaç cezası seçimi ile ilgili olarak, gayrimüslimler genellikle Kanun Jinayat'a gönüllü olarak kendilerini teslim ederler, çünkü yasal işlemler kapsamında Ceza Kanunu'ndan daha hızlı işliyor. Öyleyse, Wiswadas'ın ifadesine dayanarak, Kanun jinayat'a gönüllü olarak teslim oluyorlar. Bu seçimleri inanca değil pratik yasal kolaylıktan faydalanma amacı taşıyor.

Bu davayla ilgili Samarel⁶ ile yapılan bir röportajda *"Ben, gayrimüslimlerin üzerinde uygulanan kırbaç cezasını yasal adalet için normal bir şey olarak düşünüyorum. Aslında tabii ki, gayrimüslimler İslam Şeriatını ceza hukuku pratiği olarak seçmemeli, çünkü bu hukuk Protestanlığın öğretilerine uygun değildir. Aynı zamanda Protestanlar'a da sıkça söyledik ki, eğer yakalanırlarsa Ulusal Ceza kanunları (KUHP)'na uyun, ama bu onların seçimidir. Ancak, kırbaç cezasını seçmelerinin sebebi, kırbaçla cezalandırılırlarsa, yasal rahatlama yönünü dikkate alarak davayı daha hızlı*

---

yapmak; içkiyi satın almak, ve taşımak, likörü hediye vermesinde; çocukları içki içmeye dahil etmek durumunda cezalandırılacaktır

⁵ Açe Eyaleti Diyanet İşleri Dairesi'nde Budist dini topluluk danışmanı, 48 yaşında, çalışma süresi 15 yıl.

⁶ Açe Eyaleti Diyanet İşleri Dairesi'nde Hristiyan dini topluluk danışmanı, 46 yaşında, çalışma süresi 20 yıl.

tamamlanabileceğine inanıyorlar. Ancak, kırbaçlamayı seçmesi İslam'a inandıkları anlamına gelmez."

Sonuç olarak gayrimüslim cemaatların bir suç işlendiğinde İslam ceza hukukunu seçmeleri pratik hukuki kolaylık sağlaması nedeniyledir, İslam dinine eğilim göstermeleri değil. Önemli olan sorunun çözümüdür. Yukarıdaki röportaj sonuçlarından anlaşılan net olarak budur. Demek ki bir zorlama mevzubahis değildir. Cezaya mahkum olan gayrimüslim kısa sürede cezasını çekince, ailesine dönebilecek ve normal hayata karışabilecektir. Oysa ulusal mahkemede yargılansa, dava aylarca sürecektir ve bu durum onun ailevi hayatına zarar verecektir.

Gayrimüslimlere karşı kırbaç cezası uygulanmasıyla ilgili olarak, Wiswadas ayrıca şunları ekledi: *"Dün gerçekleşen kırbaç cezası uygulaması benim için bir sorun değil, aksine sorun çözen bir yöntem. Ayrıca bizim dinimiz de içki ve kumar oynamayı yasakladı. Bu nedenle, bence Açe'de İslam hukukunu uygulamak çok güzel."*

Wiswadas'ın görüşüne dayanarak, İslam hukuku uygulamasının (jinayat yasası), Budistlerin dini öğretilerinde de yasak olan eylemlerin gerçekleşmesine karşı koruma sağlamada vatandaşlara yarar sağladığını göstermektedir.

Bu durumda, Baron⁷ ayrıca, *"özgürce sorgulanıp sorgulanmadığı takdirde, Açe'deki İslami hukukun uygulanmasından hiç rahatsız olmadığımı, hatta Açe'de olduğumdan beri kendimi dinime daha itaatkar hissediyorum, bize ibadet etmeyi yasaklayanlar yok, Açe halkları da çok iyi."*

Baron'un görüşüne göre, Açe'deki İslam hukukunun uygulanmasının gayrimüslimler üzerinde iyi bir etkisi olduğu söylenebilir. Etki, Katolik olmanın itaat seviyesine eklenmesiyle kendini duygusal planda da hissettirmiştir.

Yukarıdaki tartışmadan, İslam hukuku uygulamasının gayrimüslimlere olumlu bir etkisi olduğu sonucuna varılabilir. Sadece din açısından değil, yasal anlamda da Ulusal Ceza Kanunu'ndan beklenemeyecek bir işlem kolaylığı sağladığını da ekleyelim.

Ancak, yukarıdaki tartışma, İslam hukukunun uygulanmasının Açe'deki gayrimüslim din özgürlüğü üzerindeki etkisini görmek ve anlamak için yeterli değildir. Araştırma sorusuna cevap vermek için, aşağıda vereceğim bilgiler, aynı zamanda Açe'de İslam

---

⁷ Açe Eyaleti Diyanet İşleri Dairesi'nde Katolik dini topluluk danışmanı, 49 yaşında, çalışma süresi 21 yıl.

hukukunun uygulanması çerçevesinde gayrimüslim vatandaşların dini özgürlüğü sorununu tartışacaktır.

4.2. Açe'de Gayrimüslimlerin Dini Özgürlüğü Uygulanması

4.2.1. Gayrimüslimlere Din Özgürlüğü Garantisi

Açe'nin nüfusunun çoğunluğu Müslümandır ve orada İslam hukuku uygulanmaktadır. Bununla birlikte, Açe'de gayrimüslim azınlık grupların dini özgürlüğü garanti edilmiştir. İslam'a göre, İslam hukukunun uygulandığı bir ülkede yaşayan vatandaşlar iki gruba ayrılır; Müslümanlar ve gayrimüslimler. Gayrimüslim vatandaşlar, koruma altındaki kişi anlamına gelen ehl-i zimme olarak adlandırılır (Kardavi, 1992: 7). İslam, İslam Devletinde yaşayan herkesi vatandaş olarak yerleştirir ve hepsi aynı muameleyi hak eder (Mevdudi,1998: 10). Devlet, Müslümanlar ile mutabık kalınan anlaşmaları (Al-Mubarakfury, 2005: 225) ihlal etmedikleri sürece gayrimüslimlerin canlarını, mallarını namuslarını ibadet edebilme özgürlüklerini korumakla yükümlüdür (Mevdudi, 37).

İslam hukukunun Açe'de uygulanması çerçevesinde dini özgürlüğün güvencesi, 44/1999 sayılı kanunun 4'üncü maddesinde, (2)'inci fıkrasında şöyle belirtilmiştir: "Bölgeler, (1) fıkrasında belirtildiği gibi, dini yaşam gelişirken ve düzenlenirken ayrıca dindar insanlar arasında uyum da korunmalıdır."

Yukarıdaki (2)'inci fıkrasında, İslam şeriatı biçimindeki dini yaşamın düzenlenmesi ve uygulanmasının, özellikle de Açe'de, dini topluluklar arasındaki uyumu sürdürmeye öncelik verdiği anlaşılmaktadır.

Daha sonra, bölüm 127'de şu şekilde belirlenir: "Açe Hükümeti ve Regency / İlçe Yönetimi özgürlüğü garanti eder, uyumu güçlendirir, dini toplulukların değerlerine saygı duyar ve inananların dini uygulamalarını korur;"

Ayrıca Açe'de FKUB da vardır (dini uyum için bir forum). Bu forum Açe'de dinler arası uyumu sürdürmek için kurulmuştur (Harahap, 2013: 28029). Açe'deki dinsel uyumun sürdürülmesi, "Din ve İçişleri Bakanı'nın Ortak Tüzüğü" ne atıfta bulunur ve dini uyumun sürdürülmesi ve ibadet yerlerinin kurulması ile ilgili kurallar hakkında 4/2016 sayılı Açe Kanunu ile desteklenir. Öyleyse Açe, Müslüman toplulukların yaşam şeklini düzenlemede İslam hukukunu uygulayan bir bölge olsa da, Müslüman olmayanların kendi dinlerinin öğretilerine göre ibadet etme özgürlüğünü verir. Açe'deki FKUB'in

oluşumunun, dinler arası çatışma risklerini azaltmak için dini hoşgörüyü güçlendirmesi bekleniyor.

Bu tartışmadan çıkan sonuçşudur: Açe'de İslam hukuku uygulamasına rağmen, İslam hukukunun uygulanmasını ve dini uyumun sürdürülmesiile ilgili kanunlarda dini özgürlük garanti edilmektedir.Öyleyse, Açe'deki gayrimüslimlerin günlük yaşamında, din özgürlüğü haklarının uygulanması nasıl garantiye alınmış olabilir? Bu soruyu cevaplamak, araştırma alanında doğrudan çalışma gerektirir. Bu, Açe'deki dindar insanların durumunu, doğrudan Açe'de yaşayan gayrimüslim vatandaşlarla doğrudaniletişim kurarak, daha doğru bilgi ve sonuçlarına ulaşmakla bilinebilecek bir konudur. Bu nedenle aşağıda, Açe'de günlük yaşamda dini faaliyetlerin uygulanmasına ilişkin gayrimüslimlerin tepkileri ve görüşleri tartışılacaktır. Böylelikle bu araştırma, İslam hukuku uygulamasının Açe'deki gayrimüslimlerin din özgürlüğü üzerine etkisini ortaya çıkarmayı kolaylaştıracaktır.

4.2.2. Açe'de Din Özgürlüğünün Uygulanmasına Dair Gayrimüslimlerin Görüşleri

Açe'de dini özgürlüğün uygulanmasına dair gayrimüslim görüşlere dair bilgi toplarken,bazı görüşme teknikleri kullanılmıştır. Bu yöntem bir katılımcıyla (veri kaynağı) yüz yüze konuşarak sorulmasıyla veri alma yöntemidir. Bu çalışmada kullanılan görüşme tipi yapılandırılmamış görüşmelerdir. Yani, sadece söz konusu sorularda belirtilen soruları içeren görüşme yönergeleridir. Bu tartışmanın amacı gayrimüslimlerin, Açe'deki İslam hukukunun uygulanması çerçevesinde dini faaliyetlerde bulunmakta özgür olup olmadığını veya belirli engellerin olup olmadığını bulmaktır. Bu şekilde, İslam hukuku uygulanmasının Açe'deki gayrimüslimlerin din özgürlüğü üzerinde bir etkisi olup olmadığı tespit edilmek istenmektedir.

Din özgürlüğü uygulanmasının gayrimüslimler katında bir güven ortamı oluşturup oluşturmadığını tespit etmek için evvela dini faaliyetlerinin ne olduğu hususunda bilgilenmek icap eder. Bunun içinde özgürlük kavramını tarihsel süreçteki gelişimi itibariyle kısaca irdelemenin konuyu anlama bakımından yararlı olduğunu düşünüyoruz. İnsan haklarında en az iki tür özgürlük vardır; iç özgürlük (forum internum) ve dış özgürlük (forum externum).

İç özgürlük; vicdanen dine inanışı, dini korumayı ve dinin gereklerine göre hareket etme serbestliğini içerir (Lindholm, 2010: 19). Bu özgürlük, uluslararası olarak insan

haklarının sınırlandırılmaz unsurlarından biri olarak kabul edilmiştir (non-derogable rights). Savaş ve olağanüstü hallerde bile, devlet, bu "forum internum" hakkını baltalayacak girişimlerde veya kısıtlamalarda bulunamaz. Bu hüküm, 28. Maddenin 1. Fıkrasında, Medeni ve Siyasi Haklar Sözleşmesi'nin 4 üncü maddesinin 2. Fıkrasında, ve İnsan Hakları Hukuku'nun 74. Maddesinde düzenlenmiştir.

Dış özgürlük; tek başına ya da diğer insanlarla birlikte, kamusal ya da özel alanlarda eğitim, uygulama, ibadet ve ibadet biçimindedin ve inanç tezahür ettirme özgürlüğüdür. İç özgürlük (Forum internum)'tan farklı olarak, dış özgürlük (externum forum), dinin tezahür ettiği bir özgürlük biçimi olarak yasayla sınırlandırılabilir. Kamu güvenliği, halk sağlığı, kamu ahlakı, kamu düzeni ve başkalarının temel hakları temelinde olan kısıtlamalardır. Bu kapsamda bireyler aşağıdaki haklara sahiptirler; ibadet etme, ibadet yerleri kurma, dini sembolleri kullanma, dini bayramları kutlama, dini liderler belirleme, dini öğretileri öğretme-yayma, ebeveynlerin çocuklarına din eğitimi verme, dini örgütlenme kurma ve yönetme özgürlüğüne sahiptirler.

Aşağıda, gayrimüslim vatandaşların Açe'de din özgürlüğü haklarının uygulanmasına ilişkin görüşleri yer almaktadır.

İç özgürlük kapsamında gayrimüslimler, herhangi bir grubun veya siyasi teşkilatın kendi dinlerine veya inanma tarzlarına bir müdahalede bulunmadıklarını ifade ediyorlar. Farklı dini grup temsilcilerinin söyledikleri gibi, Açede kaldıkları süre boyunca, yapılan haberlerin ve protestoların aksine, toplumlarını bozmaya çalışanların Müslümanlar olmadığını söylüyorlar. Röportajda, an itibariyle, İslam'ı benimsemek için gayrimüslimleri zorlayan bir Müslüman baskısının söz konusu olmadığını ifade ediyorlar. Bu konuda Wiswadas, Açe'deki Çinli vatandaşların ve yeni yerleşimcilerin, (İslam hukukunun uygulanması planında) Müslüman topluma uyumu noktasında bir sorun yaşanmadığı söylenebilir demektir.

Kamuda dini özgürlük haklarının uygulanması konusunda gayrimüslim görüş aşağıdaki gibidir:

a. İbadet Özgürlüğü Hakkı

İbadet özgürlüğü veya ibadet hakkı genellikle din ve inanç özgürlüğünün bir tezahürü olarak tanımlanır. Endonezce sözlüğündeki "ibadet" kelimesi, Tanrı'nın muradıyla uyumlu bir biçimde, insanın kendisi, ailesi, toplumu ve evren içindeki yaşama dengesini

temin eden ve mutluluğa ulaştıran iç ve dış manevi gayretlerin tümü' şeklinde tanımlanır (KBBİ, 2018).

İbadetin çok geniş bir anlamı vardır. Her dinin, Tanrı'nın adını yüceltme yolunda farklı ritüelleri vardır. Zaten ibadetin kendisi günlük yaşamla iç içeliği bağlamında başka ibadet tarzlarıyla birçok ortak noktada buluşur.

Pratikte, gayrimüslim dini danışmanların ifade ettiği gibi, Açe'deki gayrimüslimlerin kendi dinlerinin öğretilerine uygun olarak ibadet etmekte engelleri yoktur. Ancak, Katolik ve Protestan toplum danışmanları, Açe Singkil'de dini ibadet uygulamalarıyla ilgili sorunların olduğunu belirttiler. Sorun, kilisenin boşaltılıp yakıldığıydı. Bu olayın sonucunda, Açe Singkil'deki gayrimüslim insanlar daha önce yapmış oldukları gibi ibadet edemez duruma düştüler. Ancak diğer büyük kiliselerde ibadet edebilir durumdaydılar.

Baron, Katoliklerin ibadet etmek için Hıristiyan kilisesini kullanılmasına izin verildiğini kabul etmiştir. Ancak olay haricinde, gayrimüslim dini topluluk danışmanlarına göre genel anlamda, halk herhangi bir engel ve sorun olmaksızın kendi dinlerine uygun olarak dini hizmetleri yerine getirebilir.

b. İbadethane İnşa Etme Özgürlüğü

İbadethane, dindar insanların kendi dinî öğretilerine göre ibadet etmek için kullanılan bir yerdir. Din ve inanç özgürlüğünü benimseyen bir kurum, özgürlük ve inanç ihlalleri vakaları kapsamında üst düzey ibadet yerlerinin kurulmasını neredeyse her yıl ihlal etmektedir. Wahid Enstitüsü, son beş yılda (2011-2015) ibadet yerlerinin kurulmasına yönelik ihlallerin 214 dava olduğunu ve son üç yıl içinde bu ihlallerin tavan yaptığını belirtmiştir. Aynı bulgular Ulusal İnsan Hakları Komisyonu (Komnas HAM) tarafından da rapor edilmiştir. Son iki yılda, aynı anda Komnas HAM'a bildirilen en 67 vaka vardı. Setara Enstitüsü tarafından da veriler bildirildi, 5 yıl boyunca 206 ibadethane vakası vardı. Bu davalar, Açe'de ibadet yerlerinin kurulmasıyla ilgili anlaşmazlıkları içerir.

Tablo 5. İbadethane Davaları 2010-2015

İzleyen kurumlar	İbadethane İhlali Vakaların Yıllık Sayısı					Toplam
	2011	2012	2013	2014	2015	

The Wahid Institute	23	49	62	27	53	214
Ulusal İnsan Hakları Komisyonu (Komnas HAM)	-	-	-	30	37	67
Setara Institute	59	52	43	33	19	206

Kaynaklar: 1) Wahid Enstitüsü'nün 2011-2016 yıllarında dini uyum ve hoşgörüsüzlük raporu; 2) Ulusal İnsan Hakları Komisyonu 2014-2016 yıllarında Din Özgürlüğü raporu; 3) Setara Institute 2011-2016 yıllarında Endonezya'da Din Özgürlüğünün Durumu Raporu

Bununla ilgili olarak gayrimüslim toplum danışmanları, çeşitli dinlerden Açe'deki tüm gayrimüslim azınlıkların, ibadet yerlerinin kurulması faaliyetlerini sorgulamadıklarını söylediler. Bunun nedeni, Açe'deki her dinin ihtiyaçlarının koşullara göre ayarlanmış olmasıdır. Wiswadas'ın belirttiği gibi, dini ibadethanelerin kurulması genellikle topluluk üyelerinin sayısına göre düzenlenir. Budist liderine göre, Açe'de sadece 6000 civarında Budist vardır. Dolayısıyla, ibadet yerlerinin sayısı fazla değil. Açe'nin tüm illerinde yaklaşık 18 bina bulunmaktadır.

Ona göre, özellikle Budistler bu konuyu hiç sorgulamıyorlar, çünkü zaten yeni ibadethane binası düşünmüyorlar. Varsa bile, hasar gören ve kullanılan binalarını tamir etmek ya da başka bir deyişle binaların genişletilmesi ve genişletilmesi biçiminde yenileme faaliyetleri daha fazladır. Bu aynı zamanda Hindu dini topluluk danışmanı tarafından aktarılan ile aynıdır.

Ancak, Açe'de Katoliklerin ve Hıristiyanların istedikleri ibadet yerlerinin kurulması koşulu biraz farklıdır. Bu her iki dini topluluk da, kilisenin tahliyesi ve yakılmasıyla ilgili olan Açe Singkil bölgesinde ibadet yerlerinin kurulmasında bir sorun olduğunu iddia etmektedir.

Ancak onlara göre Açe Singkil'deki kilise sorunu her yıl yeniden üretiliyor gibi görünüyor. Temel olarak sorunun yalnızca dini sebepten değil yerel toplulukların politik, sosyal ve ekonomik faktörlerinden dolayı fazla tetiklendiğine inanıyorlar. Bunun kanıtı olarak, çatışmalar, dinin siyasileşmesine veya seçimdeki siyasi partinin başarısı için bir araç olarak dinin kullanılması gerçeğini işaret etmek yeterlidir.

Bu çatışmalar, yerel seçimlerin dini siyasileşmeye zemin hazırlaması, seçime katılan partilerin siyasi başarısı adına malzemeye dönüştürüldüğü izlenimi veriyor. Yani din, siyasi malzemenin konusu olarak devreye sokuluyor ki bu durum oldukça düşündürücüdür. Böylece, kilise çatışması, bölgede oynanan siyasi ve sosyal değerlerin kullanımıyla tetiklenmektedir. Ancak çatışmanın dışında, Protestan ve Katolik toplulukları hala ibadetlerini uygulayabilirler.

İbadethanelerin kurulması ile ilişkili temel olarak üç yönetmelik, yani Diyanet İşleri Bakanı ve İçişleri Bakan'ının Ortak Tüzüğü ("SKB 2 Menterî Nomor 8/9 Tahun 2006"), Açe İbadethanelerinin Kurulması Yönergesi ile ilgili 25/2007 sayılı Açe hükümet düzenlemeleri, dini uyumun sürdürülmesi ve ibadethanelerin kurulması ile ilgili kurallar hakkında 4/2016 sayılı Kanun'dur. Yönetmelikte, ibadethane kurulması için şartlar vardır. Ancak, bu durumda Baron, Açe Kanunu'nuyla getirilen şartların oldukça ağır olduğunu iddia etmiş, başka bir deyişle kilisenin eklenmesini istemiştir. Düzenlemenin, İslam Şeriatının iyi bir şekilde uygulanması için Açe hükümetinin yetkilerine yapıldığı anlaşılabilir.

c. Dini Semboller Kullanma Özgürlüğü

"Sembol" kelimesi Yunanca "symbolos" kelimesinden gelir, bu da bir kişiye her şeyi söyleyen bir işaret veya özellik anlamına gelir. Ya da sembollerin belirli niyetleri içeren bir tür işaret olduğu da söylenebilir. Çünkü sembol bir nesne, olay, ses, konuşma veya insanlar tarafından anlam verilen bir formdur. Dolayısıyla, dini semboller, din hakkındaki bir şeyi diğer dinlerden ayıran, bir kimlik gösteren, anlatan veya açıklayan işaretler veya özelliklerdir (Martinrecords, 2018). Var, diğer yayımlar kısmında (web sayfası)

Uluslararası insan hakları belgesine dayanarak, dini semboller genellikle dinin tezahürleri olarak kabul edilir. Bu nedenle, dinin sembolü, uygulamada, hukukun üstünlüğüne dayanan, insan haklarının dış özgürlük kategorisine dahil edilmiştir. Dünyanın bazı ülkelerinde dini semboller iki büyük sorunla bağlantılıdır. Bir yandan kamusal alanda dini sembollerin kullanılmasını engelleyen ve hatta yasaklayan belirli dini gruplar vardır fakat öte yandan, kamusal alanlarda bir dine uygun giyimler de dahil, dini sembollerini kullanmaya çalışan ülkeler vardır (M. Dja'far, 2016: 199-201).

Din özgürlüğü ile ilgili olarak gayrimüslim dini topluluk danışmanları, Açe'de dini sembollerin kullanmasında özgür olduklarını kabul ederler. Hatta Baron, Müslümanlarla birlikte çalıştığı yer olarak Diyanet İşleri Bakanlığı'ndaki ofisin masasına haç koymuştur. Açe Singkil'deki koşullarda ise, haç Kilise'nin içinde yerleştirilir. Bu, bölge daha yüksek hassasiyet ve dini duygulara bağlıdır. Wiswadas ve Sahnan, dini toplulukların Açe'deki kültürel geleneklere zaten aşına olduğunu, dolayısıyla Açe'de İslam şeriatının uygulanmasını iyi karşılandığını söylediler.

d. Dini Bayram Kutlama Özgürlüğü

Endonezya, dünyadaki diğer ülkelere kıyasla benzersiz koşullara ve farklılıklara sahiptir. Endonezya, dini bayramları ulusal bayramlarda teşvik eden ve aktif olarak düzenleyen bir ülkedir. Her dinin farklı dini bayramları vardır. Ancak tatil ve dinlenme süreleri tüm vatandaşlar için sağlanır ve kabul görür. Endonezya'da İslam, Hinduizm, Budizm, Katoliklik, Protestanlık ve Konfüçyüçülük gibi devlet tarafından tanınan altı din vardır. Altı dinin kendi dini bayramları vardır.

İslam'da dini bayram kutlamaları arasında Kurban Bayramı, Ramazan Bayramı, Yeni Yıl Hicri, Hz. Muhammed'in Doğum Günü ve Hz. Muhammed'in Miraç Kandili kutlaması belli tarihlerde gerçekleştirilir. Hinduizm'de dini bayram kutlamaları Galungan, Kuningan, Nyepi, Saraswati'dir. Budizm'de dini bayram kutlamaları arasında Waisak, Maghapuja, Asadha, Khatina, Ulambana' vardır. Katoliklikte, dini bayram kutlamaları arasında Advent, Epiphany/Theophany, Paskalya, Noel, İsa Mesih'in Yükselişi, Büyük Cuma, Pentecost, Kutsal Perşembe yer alır. Hristiyanlıkta dini bayram kutlamaları arasında Paskalya, Noel, Pentecost, İsa Mesih'in Yükselişi, Büyük Cuma adlı bayramlar vardır. Konghuchu dininin bayramları Imlek Yeni Yılı, Cap Go Meh, Cheng Beng, Peh Cun, Genta Rohani'dir. Dini günün kutlama tarihi ulusal olduğundan hüküm, Açe'de de geçerlidir.

Dini bayramların kutlanması hakkında ilgili olarak gayrimüslim dini topluluk danışmanları, kendi dindaşlarının Açe'de kutlama konusunda hiç yasaklanmadıklarını belirtmektedir. Ancak, kutlamalar Açe dışındaki gayrimüslimler tarafından yapılan kadar serbest değildir, çünkü Açe'de İslam Şeriatının uygulama koşullarını dikkate alarak kutlama yaparlar. Açe'deki dini bayram kutlamalarının yıllık rutinlerden biri haline geldiğini de söylerler. Kutlamalar her zamanki tarihinde gerçekleştirilir.

Wiswadas'ın dediği gibi, ortak bir hissiyatla Açe'deki dini bayramlar dindaşları tarafından kutlanır. Genellikle manastırlar tutulur ve bazen de otelde bir eğlence konsepti olarak düzenlenir. Tapınağın dışındaki eğlence konseptinde, vali, belediye başkanı ve diğer Açe hükümet yetkilileri de davet edilir. Baron, Katoliklerin dini bayramları kutlamakta serbest olduklarını söylüyor. Katolik kilisesinin dışında bile, İsa'nın acı çeken hikâyesinin dramatize edilmesi de dahil olmak üzere büyük bir konseptle yapılmıştır. Hatta, Açe'ye gelen ve Katolik dini bayramın kutlamalarını gören gezginler, Açe'deki dini özgürlük gerçekliğinden şoke olurlar. Gezginler, İslam Şeriatı uygulanmasını ve Açe'deki dini özgürlüğü hayranlıkla karşılamışlardır.

e. Dini Liderleri Belirleme Özgürlüğü

Dini liderler ibadet faaliyetlerini yürüten, bir dini gruba liderlik eden kişilerdir. Gayrimüslimler Açe'de dini liderleri belirleme özgürlüğü konusunda, herhangi bir müdahale yaşamadıklarını ve dinin kurallarına göre icra edildiğini ifade ederler. Gayrimüslim dini topluluk danışmanları da, özellikle Açe'deki Müslüman çoğunluğundan hiç kimsenin müdahalesi olmadığını ifade etmişlerdir.

f. Dini Öğretileri Yayma Ve Öğretme Özgürlüğü

Dinin yayılması, din'i tezahür ettirme özgürlüğünden ("forum externum") biridir. Faaliyetlerin şekli, doğrudan yüz yüze ya da medyayı kullanarak dini bilgilerin yayılmasını kapsamaktadır.

Daha önce açıklandığı gibi, dini yayma özgürlüğü de çeşitli ulusal ve uluslar arası kanunlarla güvence altına alınan haklardan biridir. Dini yaymak temel olarak Açe de dahil olmak üzere Endonezya'da yasaklanan bir şey değildir. Ancak, bugüne kadar dinin yayılmasının pratiği ve söylemi, en hassas ve tartışmalı konulardan biridir. Bu yayılma, genellikle tartışmaları da beraberinde getirmiştir. Endonezya'daki tarikatlar veya dinler çatışmasının sorumlusu olarak lanse edilir. (M.Dja'far, 279-283).

Açe'deki gayrimüslim azınlıklar dini öğretilerini yayma ve öğretme özgürlüğü konusunda sorun yaşamadıklarını söylemişlerdir. Açe'de dinin yayılmasını yürütmek için her dini grup makul sınırlarda özgürdür. Samarel'in dediği gibi, Açe'deki Hristiyanlığın yayılması kesinlikle diğer bölgelerle aynı değildir. Bu, Açe'in bölgeler arası farklı koşullarından kaynaklanır. Ama sonuçta sınırlı da olsa bu yayılma faaliyetleri hoşgörü temelinde gelişme gösterirler.

Dinin yayılması açısından Protestanlık, Hinduizm, Budizm ve Katoliklik gibi diğer azınlık dinlerinden biraz farklıdır. Bu üç din başka dini gruplara değil sadece kendi dindaşlarına yönelik bir misyon üstlenirler. Belirli bir dinin takipçisi olmak isteyen biri olsa bile, o zaman Hıristiyanlıkta uygulandığı gibi dini yayma misyonunun varlığına dayanarak değil, kişisel iradesine dayanır. Bu üç din, kendi cemaatlerinin, dinin öğretilerini gerçekten iyi anlamasını ve dinlerine itaat etmesini sağlayan bir “misyon” odaklanır. Dolayısıyla, bu durumda üç topluluk, ya Açe'deki İslam şeriatını uygulanmasından önce ya da sırasında, belirli dinlere girme ya da çıkma konusunda herhangi bir kısıtlama ve zorlama olmadığını kabul etmiştir.

Din öğretilmesi noktasında, Açe'deki gayrimüslim dini azınlıklar, hem evde hem de kendi ibadet yerlerinde bu eğitimi alırlar. Ancak, dinlerine uygun ve bazılarının sahip olmadığı özel okul veya vakıflara sahip olan gayrimüslim azınlıklar da vardır. Örneğin, bu durumda Protestan ve Katolik topluluklar, özel dini okullara sahiptir. Okul anaokulu-lise seviyesinden oluşmaktadır. Budist ve Hindu toplulukların ise özel dini okulları yoktur. Okullar özel'dir, devlet okulu değildir. Budist ve Hindu toplulukları Protestan ve Katolik topluluklar kadar olmadığından, kendi dinlerine dayalı bir okul kuramadılar. Böyle olunca Hindular ve Budistler, çocuklarını devlet okullarına (hükümet) ve ayrıca Protestan ve Katolik vakıflarına sahip okullara gönderirler.

Aynı şekilde, Protestan ve Katolik azınlıklar, vakıf sahipleri olmasına rağmen, onların çocukları da devlet okullarına gönderilirler. Fakat devlet okullarında gayrimüslimlerin kendi dinlerine uygun din eğitimi sağlamadığı için dinlerini öğrenmede yetersiz kalıyorlar. Bunun nedeni olarak, devlet okullarında gayrimüslimlere mensup öğrencilerin sayısının yeterli olmaması, onlara dini öğretecek öğretmenlerin sayıca yetersizliği söylenebilir. Fakat bu, devlet okullarında Müslüman öğrencilere verilen dini dersleri takip etmeleri gerektiği anlamına gelmez. Devlet okullarındaki gayrimüslimler, din dersi ihtiyaçlarının karşılanması açısından, dini liderlerinden yardım alabilirler.

g. Ebeveynlerin Çocuklarına Din Eğitimi Verme Özgürlüğü

Din ve inanç özgürlüğünün uygulanmasının bir unsuru, ebeveynlerin çocuklarının dini ve ahlaki eğitimini belirleme hakkıdır. Bu hak, insan medeniyetinin tarihinden ve kültüründen ayrılamaz olarak görülür; çünkü ebeveynlerin, çocuklarının bakımı ve yetiştirilmesinde önemli bir rolü vardır. Ebeveynler, dini inanç ve kültürel mirasın değerlerini gelecek nesillere aktarmak isterler.

Bununla ilgili olarak, gayrimüslim dini toplulukların danışmanları, gayrimüslimlerin çocuklarını eğitmek için, müslümanların müdahalede bulduklarına yönelik bir rahatsızlık ile ilgili bir rapor ya da şikayet almadıklarını itiraf etmişlerdir. Gayrimüslim dini topluluk danışmanlarının tanıklığına bakılırsa, kendi dindaşlarının din derslerine uygun olarak çocuklarını eğitmekte ebeveynler özgürdürler. Hatta, onların dini öğretilerinde bile her ebeveynin çocuklarına din öğretmesi zorunludur. Yani temel olarak Açe'de, gayrimüslim vatandaşlar genellikle çocuklarına din öğretmede özgürdür. Ebeveynler kendi dinlerini iyice anlayamasalar bile, kendi dinlerine göre din eğitimi için çocuklarını ibadethaneye götürürler.

h. Dini Örgütler Kurma Ve Yönetme Özgürlüğü

Bu özgürlük, bir teşkilatı kurma veya dini bir varlığın tanınması hakkı olarak (dini varlıkların tescili) ve dini grupların tüzel kişilik olarak tanınmasının tescili olarak yorumlanır. Bir dini örgütün varlığının tanınmasıyla, o dini grup yasal olarak hareket etme hakkına sahip olur. Bu durumda Açe'de hiçbir engel yaşanmaz çünkü Açe bir ülke değil, Endonezya cumhuriyetinin altında bir eyalettir. Bu nedenle, Endonezya'da kayıt edilen tüm dinler, Açe'de de otomatik olarak tanınır. Açe'deki gayrimüslim dini topluluk danışmanları, dini örgütlerin ve dini toplulukların kurulması ve yönetilmesi faaliyetlerini engelleyen veya yasaklayan herhangi bir kısıtlama veya müdahale yaşamadıklarını söylemektedirler.

Yukarıdaki açıklamalar doğrultusunda, gayrimüslim dini topluluk danışmanları Açe'deki İslam hukukunun uygulanmasına olumlu yanıt vermişlerdir. Onlara göre, hem iç hem dış özgürlük kapsamındaki tüm dini faaliyetler özgürce ve herhangi bir engel olmaksızın gerçekleştirilebilir. Sadece Açe'deki dini uyumu korumak için gayrimüslim bireyler tarafından da gayet normal kabul edilen ya da iyi karşılanabilen sınırlar vardır.

4.2.3. Açe'de İslam Hukukunun Uygulanmasına Dair Gayrimüslimlerin Görüşleri

Açe'de İslam hukukunun uygulanmasıyla ilgili olarak, Hıristiyan bir yemek satıcısı olarak çalışan Richard⁸, *"Açe'de İslam hukukunun uygulanmasına katılıyorum, ancak polis ve Wilayatul hisbah (wh) ile ilgili olarak biraz rahatsızım. Bir kontrol esnasında, Ramazan'da cuma namazlarında satmamız için kızdılar. Ama satmazsak normal karşılıyorlar, biz de işe gelelim diye yiyelim diyoruz. Sonra bir gün İslam*

⁸ Richard, Erkek, 45 Yaşında, Yemek Satıcı, Protestan

Şeriatın polisleri geldi, bize kabaca sordular, "neden satıyorsunuz? Oruç ayı olduğunu bilmiyor musunuz?", diye. Bunun sadece gayrimüslimler için satıldığını söyledik, ama o zaman yetkililer tekrar sordu, "Burada yemek yiyenin gayrimüslim olup olmadığını biliyor musunuz?". Biz, genellikle burada yemek yiyenlerin Çinli olduğunu söyledim, yüzlerinden ve görünüşlerinden anlayabiliriz diye cevap verdim. "Daha sonra, Eğer müslümanlar için satıyorsanız, dükkanınızı yakacağız" gibi tehdit edici sözler söylediler. Böyle olmamalı işimize saygı gösterilmeli, biz de ekmek parası için çalışıyoruz. Dini faaliyetlerin uygulanmasına gelince, her zamanki gibi ibadet yapabilirim, hiçbir yasak yoktur veya ibadet etmeme kimse engel değildir. Diğer dini faaliyetler de serbestçe yapılır, ayrıca Açe'de dini tatilleri de kutlarız."

Yukarıdaki açıklamadan, Richard'ın Açe'deki İslam hukukunun uygulanmasına saygı gösterdiği görülmektedir. Ancak, 'kontroller' ve İslam Şeriatı görevlilerinin kaba ve tehditkâr tavırları olmasa daha iyi olur diye düşünülmektedir. Ancak, İslam hukukunun uygulanması, ibadet etmek veya dini faaliyetlerde bulunmakla ilgili meselelerde gayrimüslim gruplara olumlu yaklaşılmaktadır.

Gayrimüslim olan Mideria⁹ de İslam hukukunun uygulanmasıyla ilgili şunları söylemektedir: "Açe'de İslam şeriatının uygulamalarına katılıyorum. Çünkü İslam hukukunun uygulanmalarına bakılırsa, yasaklanmış tüm eylemler kural haline gelir. Örneğin, zina yapılması, uyuşturucu, alkol azalmıştır. Bunu çok destekliyorum, çünkü toplum daha güvenli ve hayat da daha huzurlu. İslam şeriatının polisleri hakkında ise de bir olay oluştuğuna bakıp anlatabilirim. Olay "lampuk plajında" oldu. "Medan'dan" gelen ailem ile tatildegdik, ara sıra Açe'e gelirler ve amaçları tatil yapmaktır. Biz sadece diz üstüne ulaşan şortları kullandık, o zaman WH ya da Satpol PP durumun mahiyetini bilmiyordu, gelip hemen birçok insanın önünde bize kötü davrandılar, kızdılar..Açe dilinde ne konuştular anlayamadım, bazıları Endonezyca da konuştu, olayın böyle gelişmesinden utanç duydum. "Bu kıyafetlerle ne yapıyorsunuz, utanmıyor musunuz?" Diye sordular. Ardından "biz gayrimüslimiz, efendim" diye cevap verdik, sonra sessiz kaldılar. Ama sonra birilerinin bize söylediği gibi, "siz, gayrimüslim olsanız da, İslam Şeriatı'na aykırı kıyafet giyerek saygısızlık yapıyorsunuz.,Açe'de zaten bir İslam Şeriatı var". Bundan sonra pantolon kullandık. Fakat bu iş böyle olmamalı, önce gel, dikkatlice sor, yüksek sesle kalabalığın önünde bir şey söylemene gerek yok.

⁹Mideria, Kadın, 58 Yaşında, Öğretmen, Katolik

Dikkatli bir şekilde neden bu kıyafetleri giydiniz diye sorsun, çünkü aslında Açe'de İslam hukuku uygulanmasına saygı gösteriz”.

Açıklamaya dayanarak, o, Açe'deki İslam hukuku uygulamasını kabul etmektedir. Ona göre, zina, uyuşturucu ve alkollü içecekler gibi, Açe'deki suçlar İslam hukukunun düzenlenmesiyle azalmaktadır. Ancak, onu hayal kırıklığına uğratan şeyler, İslam şeriatı polislerinin görevlerini düzgün yapmamalarıdır. Müslüman olmayanlar da İslam hukukunun uygulanmasını takdir etmekte. Bu nedenle, İslami kolluk görevlilerinin görevlerini yerine getirirken üsluplarına dikkat etmeleri gerektiğini söylemek gerekir.

Bir Budist olan Eny¹⁰sunları söylemektedir: *“İslam Şeriatı benim için sorun değil, kurallar doğru, ben de kuralları takip ediyorum. Ama bunun dışında serbest davranma hakkımız olmalı, İslam Şeriatın bütün kurallarına uyulması Müslümanları bağlamalı, bizi değil. Çünkü bazen pazara gittiğimizde, Müslümanlar sık sık soruyorlar, "neden başörtüsü takmıyorsunuz?" Cevap olarak, " Gayrimüslim, hanımefendi" dedik. Hanımefendi üsteledi, "başörtüsü takman daha iyi". Ayrıca bundan utanırız, o yüzden gayrimüslim olduğumuz da anlaşılmalı değil mi?. "WH" gibi polisler ilgili olarak, benim için sorun değil, sorulsa bile, istedikleri kimlik kartlarını veririz mevzu kapanır. Onlar da (Açe Müslümanlar) bizim başörtüsü takmak isteyip istemediğimize karışmasın. Bu bize kalsın. Camide yapılan kirbac uygulanması bence, caydırıcı olmak ve suç işlemelerini engellemek adına iyi olur. Ayrıca İslam Şeriatı ile aynı fikirdeyiz, çünkü zina, kumar ve diğerleri gibi eylemler çocuklarımıza zararlıdır. Üstelik çocuklar artık akıllı, günümüzde cep telefonlarının kullanımı gibi sofistike ve modern araçlarla, porno videolar, pornografik görüntüler ve diğer olumsuz şeylere ulaşabiliyorlar. Biz gayrimüslimiz, dini faaliyetlerle ilgili bir sorunumuz yok. Ben ibadet etmede özgürüm, kiliseye giriş serbest, hiçbir şey ibadet etmemizi engellemiyor.”*

Görüşmenin sonuçlarına dayanarak Eny'nin, temel olarak İslam hukuku uygulamalarının iyi olduğunu, ancak kamusal alanda mesela başörtüsü takmanın gayrimüslimlere tavsiye edilmemesi gerektiğini, bunun özgürlük anlayışını zedeleyebileceğini söylemekle rahatsızlığını dile getirdiği tespitini yapabiliriz. Ona göre, İslam şeriatı, toplumsal güvenliğin gerçekleştirilmesinde olumlu bir işleve sahiptir.

---

¹⁰ Eny, Kadın, 45 Yaşında, Ev Hanımı, Budist

Evriani'nin¹¹ de belirttiği gibi, "Bana göre İslam hukukunun Açe'de uygulanması hiç sorun değil. Açe'eye gelişimin başlangıcında, aslında kültürdeki farklılık dolayısıyla biraz şaşkınlık yaşadım, ama zamanla, Açe'de kendimi çok rahat hissettim. Bence, Açe halkı farklılıkları gerçekten takdir ediyor ve Açe'de kaldığım süre boyunca Açe'deki Müslümanlardan hiçbir zaman keyfi muamele görmedim. Aynı şekilde ibadet uygulamalarında, kendimi özgür hissediyorum, kimse burada ibadete müdahale etmiyor veya ibadeti yasaklamıyor. Burada her şey yolunda. Belki Açe dışındaki gayrimüslimler, evet, burada bizim için endişelenirler çünkü Açe'de İslam hukuku uygulanır. Ama burada iyi olduğumuzu bilsinler ki Açe'de rahat bir yaşamımız var. Belki de Açe'e hiç gelmedikleri için, şartların ne olduğunu bilmiyorlar."

Evriani'nin ifadesinden, bir Hindu olarak Açe'de İslam hukukunun uygulanmasından rahatsız olmadığı anlaşılmaktadır. Aynı şekilde ibadet faaliyetlerinin uygulanması noktasında da herhangi bir kısıtlama olmadığını söylüyor. Onun ifadesinden, sadece Açe'ye hiç gelmemiş olan Müslüman olmayanların, Açe'deki İslam hukuku uygulaması konusunda endişeli oldukları sonucuna varılabilir.

---

¹¹ Evriani, Kadın, 20 yaşında, Öğrenci, Hindu

SONUÇ

Bu çalışmada elde edilen verilerden hareketle, Açe'de İslam hukuku uygulanmasının gayrimüslimlerin dini özgürlüklerinin kısıtlanması bakımından olumsuz bir etki oluşturmadığı sonucuna varılabilir ve gerçek de budur. Bu gerçek, İslam hukukunun gayrimüslimlere uygulanması ile Açe'de ortaya çıkan durumdan ve gayrimüslimlerin dini özgürlüğü uygulaması ile ilgili yukarıdaki tartışmalardan anlaşmaktadır. İslam hukukunun gayrimüslimlere uygulanması konusundaki tartışmanın sonuçlarından biri, İslam hukukunun gayrimüslimlere zorunlu olarak uygulanmadığı gerçeğidir. Hatta, Açe'de İslam hukuku uygulaması gayrimüslimlerin din özgürlüğünü garanti etmiştir. 44/1999 sayılı Kanun'un 4 üncü maddesi, 18/2001 sayılı Kanunun 25 inci maddesi ve 11/2005 sayılı Kanunun 126 ve 127 maddeleri, İslam hukuku uygulamasının kapsamının Müslümanlara yönelik olduğunu, dinler arası uyumu sağladığını ve Açe'deki gayrimüslimler için bu uyum ve özgürlüğün garanti edildiğini göstermektedir. 126. madde de ayrıca, Açe'deki herkesin İslam hukukunun uygulanmasına saygı göstermesi gerektiğini belirtmektedir. Bu demektir ki, gayrimüslimler dedahil olmak üzere herkes İslam hukuku uygulamalarına saygı göstermelidir. İslam Şeriatı temel olarak sadece Müslümanlar için geçerlidir, ancak İslam hukuku, Jinayat kanununun uygulanması bağlamında gayrimüslimlere de uygulanır. Ancak Jinayat kanununun gayrimüslimlere uygulanabilmesinin iki koşulu vardır; birinci koşul, eğer gayrimüslimler, Açe'de Müslümanlarla birlikte suç işlerlerse, o zaman gayrimüslimler Jinayat kanunu'nu seçebilir ve gönüllü olarak kendilerini bu uygulamaya teslim edebilirler; ikincisi, gayrimüslimler Ulusal Ceza Kanununda veya onun dışında cezası düzenlenmemiş bir konuda suç işlemeleri halinde, Jinayat kanunu geçerli olacaktır.

Yukarıdaki düzenlemelerin gayrimüslimler üzerinde kötü bir etkisi görülmez ve din özgürlüğü garantisini de ihlal ettiği söylenemez. Bu hükümlerin yasal boşluklardan kaçmaya çalışan tüm Açe halkı adına yasal adaleti sağlamak için uygulandığı söylenebilir.

İslam hukuku uygulanmasının gayrimüslimlere olumlu bir etkisi olduğu da söylenebilir. Bu düzenlemelerle, gayrimüslimlere sağlanan kolaylık ve faydalar nedeniyle onların Jinayat yasası örneğinde görüldüğü üzere pratik çözüm yolunun önü açıldığı söylenebilir. Gayrimüslimlerin Jinayat yasasına göre yargılanmayı istemelerinin nedenlerinden biri, sorunun Ulusal Ceza Kanunundan daha hızlı çözümüne

inanmalarından kaynaklanır. Aynı şekilde, suç işleyenlerin ve gayrimüslim dini danışmanların görüşlerine bakarak, mahkumlar Kanun Jinayat'a dayanan yasal yolu seçmeye isteklidirler. Onlara göre, Jinayat yasasını seçerlerse icra süreci daha erken tamamlanabilir. Kazanılacak faydalar ise şunlar: Kişi, cezasını çektikten sonra aynı gün evine dönebilecek, ailesi ile buluşacak, her zamanki güncel yaşamına dönebilecektir. Bu kolaylık ise maddi ve manevi açıdan gayrimüslime cazip gelmektedir. Ayrıca bu yasaya göre cezalandırılmayı kendi iradesiyle tercih ettiklerini beyan etmişler, kimseden bir zorlama ya da tehdit almamışlardır.

Suçta verilen cezai müeyyide Ulusal Ceza Kanunu aracılığıyla gerçekleştirilirse, yukarıdaki faydalar veya imkânlar suçlu açısından mümkün olmayacaktır. Açe'deki gayrimüslim dini danışmanlar, İslam hukukunun, dinlerinin öğretilerinde de yasaklanan eylemleri aynı anda kontrol edebileceğini iddia etmişlerdir. Ancak, İslam hukukunun Açe'de uygulanması gayrimüslimlerin inançlarını etkilememiştir. Gayrimüslim vatandaşlar tarafından Jinayat yasasının içerdiği cezaların tercih edilmesinin nedeni de dini değil, sosyal ve ekonomiktir. Başka bir ifadeyle, gayrimüslim vatandaşlar, Açe'de İslam hukukunun uygulanması çerçevesinde herhangi bir müdahale olmaksızın dini faaliyetlerini yürütmekte serbesttirler.

Bu gerçekler ışığında, İslam hukukunun gayrimüslimlere uygulanmadığı ya da başka bir ifadeyle gayrimüslimlerin İslam hukukunu uygulamak zorunda olmadıkları sonucuna varılabilir. Açe topraklarında var olduklarından dolayı gayrimüslimlerin İslam hukukunun uygulanmasına saygı duymaları gerekir. Dolayısıyla, genel olarak İslami hukuk sadece Müslümanlara uygulanır, ancak kanun Jinayat'ın uygulanması bağlamında, gayrimüslimlerin İslam hukukuna dahil olması, bazı koşullara bağlıdır. Bunlar yasal boşluklardan faydalanmayı önlemek, tüm Açe halkına adalet dağıtmak, din özgürlüğünü ayırım yapmaksızın gerçekleştirmek gibi hususlardır. Gayrimüslimlerin din özgürlüğü haklarının uygulanmasına ilişkin görüşlerden anlaşılacağı üzere, İslam hukukunun uygulanmasının Açe'deki gayrimüslim din özgürlüğünü olumsuz etkilemediği açıktır. Bu görüşme sürecinde sorulan bazı sorulara gayrimüslim vatandaşların verdiği tepkiden de görülebilir. Dini liderlerin belirttiği gibi, genel olarak gayrimüslimler dini faaliyetleri serbestçe ve kısıtlama olmaksızın gerçekleştirebilirler. Gayrimüslimler Açe'de içsel özgürlük haklarını (forum internum; din ve inanç özgürlüğü, dine göre hareket etme özgürlüğü, dinlerini ve inançlarını koruma, vicdan özgürlüğü gibi) ya da dış özgürlük (forum externum; ibadet etme özgürlüğü, ibadet

yerleri kurma özgürlüğü, dini sembolleri kullanma özgürlüğü, dini bayramları kutlama özgürlüğü, dini liderleri belirleme özgürlüğü, dini öğretme ve yayma hakkı, ebeveynlerin çocuklarına din eğitimi verme hakkı, dini örgüt kurma ve yönetme özgürlüğü gibi) her iki tür faaliyetlerini de özgürce gerçekleştirebilir.

Din özgürlüğü bağlamında, Hıristiyan ve Protestan toplum liderleri, Açe Singkil'deki kilisenin yakılmasıyla ilgili olarak, yaşanan sorunu kabul ediyorlar. Ancak, gayrimüslim dini cemaat danışmanları, olayın yalnızca bir dinsel sıkıntı olmadığını, çıkarılmak istenen dini çatışmalara bahane olacak ve politik ve toplumsal menfaat gruplara malzeme temin etme çabasının da görülmesi gerektiğini ifade ediyorlar. Bu olay dışında Açe Singkil bölgesinde yaşayan gayrimüslim halklar, dini faaliyetlerini diğer kiliselerde hala yürütebilmektedirler.

Ayrıca, diğer bazı gayrimüslimler, Açe'deki dini uygulanmalarda sorun yaşamadıklarını söylüyorlar. İslam hukukunun uygulamasını iyi karşılıyorlar. Yine de bu, Müslüman olmayan vatandaşların Açe'deki İslam hukukunun uygulanmasından şikayet etmedikleri anlamına gelmez. Bazı gayrimüslim vatandaşlar, yapılan raporlarda, İslami kolluk kuvvetleri (İslami Şeriat polisi) hakkındaki görüş ve tecrübelerini paylaştılar. Richard ve Reni'nin de belirttiği gibi, görevlerini yerine getirirken kaba davranan İslami Şeriat polisinin eylemlerinden hoşnut olmadıklarını görülebilmektedir.

Diğer şikayetler ise gayrimüslim vatandaşların farklılıklarını kabul edemeyen bazı Müslümanların Açe'deki tutumu nedeniyle ortaya çıktı. Midenia'nın deneyimlediği gibi, özellikle Pazar çarşısı gibi kamusal alanlarda, Müslümanların içinde kendilerini bazen rahatsız hissediyorlar. Bunun nedeni, kendisinin bağlı olmadığı İslam dinindeki örtünme biçimidir. Bu olay dolaylı olarak psikolojik anlamda gayrimüslim vatandaşların başörtüsüyle ilgili önyargılarını pekiştirebilir. Anayasal olarak, gayrimüslimler, Müslüman gibi İslam Şeriatına bağlı olmak zorunda değildir, aksi durumda gayrimüslim kadınlara başörtüsü takma isteği onlar üzerinde baskı oluşturabilir.

Alan taramasından çıkan gerçekler, kamuya açık, Müslümanların kalabalık olduğu yerlerde başörtüsü takan gayrimüslim kadınların da olduğunu göstermektedir. Ancak, başörtüsü kullanmanın nedeni hakkında gayrimüslim kadınların çeşitli düşünceleri vardır. Bazıları gittiği her yerde başörtüsü takarken bazıları ise sadece halka açık yerlerde başörtüsü takarlar. Bundan başka genelde gayrimüslim kadınlar, Müslüman

çoğunlukta kabul edilmek için ve onların eğilim ve değerlerine uyum sağlamak için başörtüsü takmayı tercih ederler.

Bütün bu tartışmaların sonucu olarak, İslam hukuku uygulamasının Açe'deki din dışı özgürlük koşulları üzerindeki etkisinin çok büyük olmadığı gerçeğine varılabilir. Bu durum, Açe'deki İslam hukuku uygulanması çerçevesinde gayrimüslim dini özgürlüğün anayasal güvencesinden kaynaklanmaktadır. Ayrıca, İslam hukuku uygulanmasının sadece Müslümanlara zorunlu olduğu ortaya çıkmıştır. İslami şeriat, Jinayat yasasının uygulanması bağlamında, suçlu bulunan gayrimüslimlere uygulanacaktır. Uygulama, yasal bir boşluktan kaçınmak ve tüm Açe halkına adalet sağlamak gibi gerekçelere dayanmaktadır. Nitekim, Açe'de İslam hukukunun uygulanması, Açe'de yaşamının bir güven ve rahatlık duygusu vermesi yanında, gayrimüslim vatandaşlara belirli faydalar sağladığı da aşikar olmuştur.

Gayrimüslimlerin Açe'de dini faaliyetlerini özgürce yürüttüğü gerçeği, görüşme yöntemleriyle, bilgi veren gayrimüslim vatandaşların ifadeleri ile de güçlenmiştir. İslam hukuku uygulamasında bazı şikâyetler olsa da, genel anlamda gayrimüslimlerin görüşleri dikkate alındığında İslam hukukunun uygulanmasını doğru buldukları anlaşılmaktadır. Ayrıca, gayrimüslimler tüm dini faaliyetlerini, yasalara uygun ve herhangi bir kısıtlama olmaksızın özgürce yürütebilmektedirler.

KAYNAKÇA

Kitaplar

- Adler, E. (2013). Constructivism in International Relations: Sources, Contributions, and Debates. In *Handbook of International Relations* (pp. 112–144). London: SAGE Publications Ltd.
- Abu Bakar, Al Yasa' ve Halim, Marah (2011), *Hukum Pidana Islam Di Açe*, Dinas Syairat Islam Açe, Banda Açe.
- Agus, Bustanuddin (2006), *Agama dalam Kehidupan Manusia: Pengantar Antropologi Agama*, Rajawali: Jakarta.
- El-Kardavi, Yusuf (1992), *Ghair al-Muslimin fial-Mujtama' al-Islamiy*, Cet. ke-3, MaktabahWahbah, Kairo.
- Amstrong, Karen (1993), *A History of God*, Alfred A Knoof, New York.
- Arif, Syamsuddin (2008), *Orientalis & Diabolisme Pemikiran*, Gema Insani, Jakarta.
- Arikunto, Suharsimi (2006), *Prosedur Penulisan, Suatu Pendekatan Praktik*, Xiii. Basım, Rineka Cipta, Jakarta.
- B.Cross, Frank (2015), *Constitutions And Religious Freedom*, Cambridge, Usa.
- B. Miles, Mattew ve Huberman, A. Michael (1992), *Analisis Data Kualitatif*, UI Pers, Jakarta.
- Cranston, M. (1967), *Freedom. A New Analysis*, Longmans, London.
- Dahlan, Abdul Aziz. (Et.Al) (1996), *Ensiklopedi Hukum Islam*, Jilid 3. Jakarta: Pt. Ihtiar Baru Van Hoeve.
- Dinas Syairat Islam Açe, *Qanun Açe Nomor 6 Tahun 2014 Tentang Hukum Jinayat* (2015), Dinas Syairat Islam Açe, Banda Açe.
- Dister ve Syukur, Nico (1988), *Filsafat Kebebasan*, Kanisius, Yogyakarta.
- Durkheim, Emil “The Elementary Form of Religious Life”, dalam Roland Robertson (1984) *Sociology of Religion*, Penguin Education, Harmondsworth).

- Fadli Zain, Rakhmad (2009), *Transformasi Politik Gerakan Açe Merdeka Menjadi Partai Açe (Dalam Proses Perdamaian)*, Universitas Indonesia, Depok
- Hadi, Amirul (2004), *Islam And State In Sumatra: A Study Of Seventeent-Century Açe*, Brill, Leiden-Boston.
- Harahap, Palit Muda dkk (2013), *Buku Panduan Pendirian Rumah Ibadah*, Forum Kerukunan Umat Beragama (FKUB), Medan.
- Hawa, Said (2004), *Al-Islam*, Çev. Abdul Hayyi Al-Kattani ve Diğerleri, Gema Insani Press, Jakarta.
- Hisyam, Ibn (1375 H/1955), M. *Al-Sirah Al-Nabawiyah*, Tahqiq: Mustafa Al-Saqâ', Jilid 1. Mesir: Mustafa Al-Babi Al-Hilyi, Cet. 2.
- Hossein Nasr, Seyyed (2003), *Islam (Agama, Sejarah Dan Peradaban)*, Risalah Gusti, Surabaya.
- Jose Moreno, Francisco (1989), *Agama dan Agal Fikiran: Naluri Rasa Takut dan Keadaa Jiwa Manusiawi*, çevr. M.Amien Abdullah dari "Between Faith and Reason: Basic Fear and the Human Condition", Rajawali, Jakarta.
- Karasar, Niyazi (1995), *Bilimsel Araştırma Yöntemi*, Araştırma Eğitim Danışmanlık, Ankara.
- Lindholm, Tore Ve Diğerleri (2010), *Kebebasan Beragama Atau Berkeyakinan Seberapa Jauh? Sebuah Referensi Tentang Prinsip Dan Praktek*, Kanisius, Jakarta.
- Mevdudi, Abu Al-A'la (1960), *Teori Politik Islam*, Çev. Salahudin Abdullah. Bandung: Al-Ma'arif.
- Mevdudi, Abu Al-A'la (1998), *Human Right In Islam*, Da'wah Academy, Islamabad.
- M. Dja'far, Alamsyah ve Diğerleri (2016), *Hak Atas Kebebasan Beragama Atau Berkeyakinan Di Indonesia*, Wahid Foundation, Jakarta.
- Muchtar, Rusdi (2009), *Harmonisasi Agama dan Budaya di Indonesia*, Balai Penelitian dan Pengembangan Agama Jakarta, Jakarta Timur.

- Mujiburrahman (2012), *Pendidikan Berbasis Syariat Islam Di Açe*, Dinas Syairat Islam Açe, Banda Açe.
- MunawarRachman, Budhy (Ed.) (2010), *Membela Kebebasan Beragama*, Lsaf Dan Paramadina, Jakarta.
- Moleong, Lexi. J. (2008), *Metode Penelitian Kualitatif*, Pt Remaja Rosda Karya, Bandung.
- Natsir, Mohammad (1980), *Mencari Modus Vivendi Antara Ummat Beragama Di Indonesia*, Media Dakwah, Jakarta.
- N. Bellah, Robert (2006), *Freedom, Coercion, And Authority*, Robert N. Bellah & Steven M. Tipton (Eds), *The Robert Bellah Reader*, Duke University Press, Durham & London.
- Nawawi, Hadari (1987), *Metode Penelitian Sosial*, Ugm-Press, Yogyakarta.
- Nasution (2003), *Metode Penelitian Naturalistik Kualitatif*, Tarsito, Bandung.
- Possamai, Adam (Et.Al) (2015), *The Sociology Of Shari'a: Case Studies From Around The World*, Springer, Switherland.
- Pusat Bahasa Departemen Pendidikan Nasional (2005), *Kamus Besar Bahasa Indonesia*, Edisi Ketiga, Balai Pustaka, Jakarta.
- Rahman, Fazlur, Islam (1997), Pustaka, Bandung.
- Rasyid, Daud (2001), *Formalisasi Syariat di Serambi Mekkah, dalam Buku Syari'at Islam Yes, Syari'at Islam No*, Paramadina, Jakarta.
- Rusdi Muchtar (2009), *Harmonisasi Agama Dan Budaya Di Indonesia*, Balai Penelitian Dan Pengembangan Agama Jakarta, 1. Basim, DoğuJakarta.
- Saby, Yusni (2002), *Pelaksanaan Syariat Islam di Açe: Suatu Peluang dan Tantangan*, Jurnal Kanun, Universitas Syiah Kuala, Açe.
- Salim, H.Agus (1967), *Tauhid, Taqdir Dan Tawakkal*, Tintaemas, Jakarta.
- Said, Mohammad (1981), *Açe Sepanjang Abad*, Waspada, Medan.

- Sastrapratedja (1982), *Manusia Multi Dimensional : Sebuah Renungan Filsafat*, Gramedia , Jakarta.
- Sencer, Muzaffer (1989), *Toplumbilimlerinde Yöntem*, Beta Basım, İstanbul.
- Sugiyono, *Metode Penelitian Kuantitatif Kualitatif Dan R&D*, Bandung: Alfabeta, 2011, Xiii.Basım, S.249.
- Soekanto, Soerjono (1993), *Kamus Sosiologi*, Pt Raja Grafindo Persada, Jakarta.
- Syaodah Sukmadinata, Nana (2005), *Metode Penelitian Pendidikan*, Pt Remaja Rosda Karya, Bandung.
- Taher, Elza Peldi (2009), *Merayakan Kebebasan Beragama*, ICRP(Indonesian Conference on Religion and PeAçe), Jakarta.
- Tavşancıl, Ezel ve Aslan, Esra (2001), *Analizi Ve Uygulama Örnekleri*, Epsilon, İstanbul.
- Ter Haar, Gerrie ve J. Busuttil, James (Ed.) (2004), *The Freedom To Do God's Will, Religious Fundamentalism And Social Change*, Taylor & Francis E-Library, New York.
- The Wahid Institute (2015), *Laporan Kebebasan Beragama Dan Berkeyakinan (Kbb) di Indonesia*, Jakarta.
- Tjandrasasmita, Uka (2012), *Indonesia dalam Arus Sejarah Jilid 3*, PT. Ichtiar Baru Van Hoeve, Jakarta.
- Tonnessen, Liv ve Sofie Roald, Anne (2007), *Discrimination In The Name Of Religious Freedom: The Rights Of Women And Non-Muslims After The Comprehensive PeAçe Agreement In Sudan*, Cmi Reports, Bergen, Norway.
- Vickers, Lucy (2008), *Religious Freedom, Religious Discrimination And The WorkplAçe*, Hart Publishing, Usa.
- Yıldırım, Ali ve Şimşek, Hasan (2013), *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*, Seçkin, Ankara.

Süreli Yayınlar

- Abdullah, Amin (2010), “*Kebebasan Beragama Atau Berkeyakinan Dalam Perspektif Kemanusiaan Universal, Agama-Agama Dan Keindonesiaan*”, Makale: Expert Conference On Shariah And Human Right, Pasca Umm and Oslo Coalition Norway, (Haziran 2010).
- Abu Bakar, Marzuki (2011), *Syariat Islam Di Açe: Sebuah Model Kerukunan Dan Kebebasan Beragama*, Jurnal Media Syariah, Cilt.XIII, Sayi.1, (Ocak-Haziran 2011).
- Al Makin, (2016), *Islamic Achenese identity, sharia, and christianization rumor: A study of the narratives of the attack on the bethel church in Penauyong Banda Açe*, Journal Of Indonesian Islam, cilt10, Nu 01, (June, 2016), S.1-36
- Akhtar, Saeed (Et.Al) (2016). *The Quranic Concept Of Religious Tolerance And Its Manifestation In Islamic History*, Journal Of Applied Environmental And Biological Sciences, 6 (3), (Ocak 2016).
- Ansor (2016), Muhammad ve Diğerleri, *Under The Shadow Of Sharia: Christian Muslim Relations From Açe Christian Experience*, Komunitas International Journal Of Indonesian Society And Culture, Cilt 8, Nu.1 (Mart, 2016), S. 129-131.
- Berat Ozipek, Bekir (2011), *Din Ve Vicdan Özgürlüğü: Türkiye İçin Bir Anayasal Çerçeve Önerisi*, İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt.10, Sayı.19, (Bahar 2011), S.207-219.
- Danial (2012), *Syariat Islam Dan Pluralitas Social (Studi Tentang Minoritas Non-Muslim Dalam Qanun Syariat Islam Di Açe)*, Analisis, Cilt. Xii, Nu.1, (Haziran 2012), S: 4.
- Erdoğan, Suat (2014), *İslam Hukukunda Failin Amacının Ceaya Etkisi*, Dergiabant (Aibu İlahiyat Fakültesi Dergisi), Cilt.2, Sayı.3, (Bahar 2014), S.1-17.
- Fikri, Mumtazul (2016), *Islamic Shari'a And Religious Freedom On Non-Muslim: Study On Spiritual Education In Public Schools In Banda Açe, Indonesia*, Educational Research International, Cilt.5, sayi.1, (Şubat 2016).

- Geno Berutu, Ali (2016), *Penerapan Syariat Islam Di Açe*, Jurnal Hukum, Cilt.13 Nu.2 (Kasım 2016), S.167-180.
- Hoxhaj, Oljana (2014), “*The Freedom Of Religion - Religious Harmony Premise In Society*”, Academic Journal Of Interdisciplinary Studies, Cilt.3, Nu.6, (Kasım 2014).
- Jera, Evalda (2014), *Freedom Of Religion And Social Conflict*, Mcser Publishing, Cilt.3, Sayı.3, (Haziran 2015).
- Jera, Evalda, “*The Importance Of Freedom Of Religion As A Fundamental Human Right*”, Mediterranean Journal Of Social Sciences, Cilt.6, Nu.4.
- Kaçar, Fatmanur Ve İzci Connelly, Rana (2015), *Freedom Of Religion And Multiculturalism İn Turkey-Eu Relations*, Marmara Journal Of European Studies, Cilt.23, Sayı.1 (2015).
- Mohammad Bin Ahmad, Nisar (2011), *The Islamic And International Human Rights Law Perspective Of Headscarf: The Case Of Europe*, International Journal Of Business And Social Science, Cilt.2, Sayı.16, (Eylül 2011).
- Sambur, Bilal (2009), *Türkiye’de Din Özgürlüğü, Laisizm Ve Resmi İdeoloji*, Liberal Düşünce, Cilt 14, Sayı 55 (Yaz 2009), S.41-59.
- Sartini (2008), *Etika Kebebasan Beragama*, Jurnal Filsafat, Cilt.18, Sayı.3, (Aralık 2008).
- Sumbulah, Umi, “*Islam And Freedom Of Religion: Religious Elites Perspectives In Malang, East Java, Indonesia*”, Iosr Journal Of Humanities And Social Science (Iosr-Jhss)”, Cilt.21, Nu.8
- Sumbulah, Umi, “*Kebebasan Beragama Di Smu Selamat Pagi Infonesia Kota Batu Malang*”, Al-Tahrir, Cilt.14, Nu.2 (Mei 2014), 363-384.
- T.Uddin, Asma (2010), “*Religious Freedom İmplications Of Sharia İmplementation İn Açe, Indonesia*”, 7 U.St.Thomas L.J.603.
- Ünal, Hakkı (2005), *İslam’da Din Özgürlüğü Ve İlk Uygulamalar*, İslami Araştırmalar Dergisi, Cilt.18, Sayı.3, 2005, S.275-293.

Wan Husina, Wan Norhasniah ve Ibrahim, Haslina, “*Religious Freedom, The Malaysian Constitution And Islam: A Critical Analysis*”, *Procedia - Social And Behavioral Sciences*.

Yiğitoğlu, Mustafa (2016), *Yahudilik Ve İslam'da Zina Suçu Ve Cezası*, İnsan Ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi, Cilt.5, Sayı.2, S.271-297.

Diğer Yayınlar

Açe Eyaletinin Merkez İstatistik Bürosu 2016 (Bps), Bps Prov Açé, Açé.
<https://Açe.bps.go.id/>

Akbar, Fahzil (2017), *Pandangan Umat Kristen Dan Budha Terhadap Penerapan Syariat Islam Di Kota Banda Açé*, Lisans Tezi, Banda Açé.

Ake-Uru, Chalermpon (2012), *İnsan Hak Ve Özgürlüklerinin Korunmasında Anayasa Mahkemesi'nin Rolü: Tayland Örneği*, Anayasa Yargısı (29),
http://www.anayasa.gov.tr/files/pdf/anayasa_yargisi/2012/35.pdf

Endonezya Ulusal Ceza Hukukununun 175 Maddesinde.

Framework for Communications, Special Rapporteur on Freedom of Religion or Belief,
<http://www2.ohchr.org/english/issues/religion/standards.htm>

Hadi, Amirul (2008), “*Açe Antara Kesadaran Sejarah Dan Ingatan Sosial*”, Profesörün Açılış Konuşması İain Ar-Raniry Açık Senato Toplantısı'nda Teslim Edildi, Banda Açé.

[http://www.inhak.adalet.gov.tr/inhak_bilgi_bankasi/tematik_bilginotu/dusunceler/freedom%20of%20religion%20\(din%20%20c3%b6zg%c3%bcrl%c3%bc%c4%9f%c3%bc\).pdf](http://www.inhak.adalet.gov.tr/inhak_bilgi_bankasi/tematik_bilginotu/dusunceler/freedom%20of%20religion%20(din%20%20c3%b6zg%c3%bcrl%c3%bc%c4%9f%c3%bc).pdf)

http://www.bbc.com/indonesia/berita_indonesia/2014/09/140923_qanun_Jinayat_nonmuslim_diskriminatif (12 Şubat 2017).

<http://www.latimes.com/world/asia/la-fg-indonesia-caning-20160416-story.html> (25 Ocak 2017).

<http://www.thejakartapost.com/news/2017/03/13/buddhists-caned-for-violating-sharia-in-ace.html> (10 Mayıs 2017).

<https://www.express.co.uk/news/world/907160/christian-whipped-selling-alcohol-sharia-law-indonesia> (1 Şubat 2018).

<http://www.asiaone.com/asia/christian-couple-caned-banda-Açe-gambling> (15 Mayıs 2018).

<http://www.bbc.com/indonesia/indonesia-43210405> (23 Kasım 2017).

<https://kuran.diyinet.gov.tr/tefsir/sure/109-kafirun-suresi>

[https://kurul.diyinet.gov.tr/cevap-ara/126/ibadet-ne-demektir-ve-kac-kisma-ayrilir-\(2 Nisan](https://kurul.diyinet.gov.tr/cevap-ara/126/ibadet-ne-demektir-ve-kac-kisma-ayrilir-(2-Nisan)

<http://www.martinrecords.com/pengetahuan/mengenal-makna-dari-berbagai-simbol-agama/> (22 Şubat 2018).

<http://referensi.elsam.or.id/2014/09/komentar-umum-kovenan-internasional-hak-sipil-politik-iccpr/>

<http://mediaAçe.co/2016/12/25/16345/cerita-evri-gadis-non-muslim-yang-nyaman-hidup-di-Açe>, (18 Kasım 2017).

International Covenant on Civil and Political Rights
<https://www.ohchr.org/en/professionalinterest/pages/ccpr.aspx>, (16 Mart 2017).

International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights,
<https://www.ohchr.org/EN/ProfessionalInterest/Pages/CESCR.aspx> (16 Mart 2017)

Kamus Besar Bahasa Indonesia. <http://kbbi.co.id/arti-kata/> (16 Mart 2018).

Ovianto Dewantara, May (2016), “*Kebebasan Beragama Di Indonesia Studi Kasus UU No.1/Pnps/1956 Tentang Pencegahan Penyalahgunaan Dan/Atau Penodaan Agama Dalam Perspektif Nalar Public John Rawls*”, (Yayınlanmamış Lisans Tezi), UIN Sunan Ampel Surabaya, Felsefe Ve Din Bilimleri Fakültesi.

Safrihsyah, *Non Muslim Under The Regulation Of Islamic Law In Açe Province*, Aicis Xii. <https://core.ac.uk/download/pdf/34212325.pdf>. (6 Eylül 2017).

Sahnan Ginting, Kişisel görüşme, (5 Eylül 2017).

Samarel, Kişisel görüşme, (3 Eylül 2017).

T.C. Adalet Bakanlığı (2015), Bu Gayri Resmi Çeviri, Adalet Bakanlığı Uluslararası Hukuk ve Dış İlişkiler Genel Müdürlüğü İnsan Hakları Daire Başkanlığı Tarafından Yapılmış Olup, Mahkeme'yi Bağlamamaktadır.

Undang-Undang Republik Indonesia Nomor 18 Tahun 2001 Tentang Otonomi Khusus Bagi Provinsi Daerah Istimewa Açe Sebagai Provinsi Nanggroe Açe Darussalam.

Undang-Undang Nomor 44 Tahun 1999, Penyelenggaraan Keistimewaan Provinsi Daerah Istimewa Açe.

Undang-Undang Republik Indonesia Nomor 11 Tahun 2006 Tentang Pemerintahan Açe

Yunus Suresi, 99. Ayete. <https://kuran.diyagnet.gov.tr/tefsir/Y%C3%BBnus-suresi/1463/99-103-ayet-tefsiri>

Görüş me Yapılan Kişile rin Bilgile ri

Baron, 55 yaşında, Erkek, Açe Eyaleti Diyanet İşleri Dairesi'nde Hindu dini topluluk danışmanı, çalışma süresi 21 yıl.

Eny, Kadın, 45 Yaşında, Ev Hanımı, Budistli

Evriani, Kadın, 20 yaşında, Öğrenci, Hindu

Mideria, Kadın, 58 Yaşında, Öğretmen, Katolikli

Muzakkir, 55 yaşında, Erkek, İslam Şeriatın Bürosu'nda kanun yönetimin bölümünde başkanlık, çalışma süresi 36 yıl.

Richard, Erkek, 45 Yaşında, Yemek Satıcı, Hristiyanlı

Sahnan Ginting, Açe Eyaleti Diyanet İşleri Dairesi'nde Hindu dini topluluk danışmanı, 50 yaşında, çalışma süresi 19 yıl.

Samarel, Açe Eyaleti Diyanet İşleri Dairesi'nde Hristiyan dini topluluk danışmanı, 53 yaşında, çalışma süresi 20 yıl.

Wiswadas, Açe Eyaleti Diyanet İşleri Dairesi'nde Budist dini topluluk danışmanı, 49 yaşında, çalışma süresi 15 yıl.

ÖZGEÇMİŞ

Evi YULIANA, 10 Temmuz 1991 tarihinde Açe Besar'de doğdu. 1997-2006 yılları arasında MIN Tungkop Okulu'nda ilkokulu ve ortaokulu bitirdi. 2006-2009 yılları arasında MAN 3 Rukoh Okulu'nda liseyi bitirdi. 2009 yılında Endonezya Cumhuriyeti Din Bakanlığı'nın sağladığı burs ile Ar-Raniry Üniversitesi (*Universitas Islam Negeri Ar-Raniry*), Ushuluddin ve Felsefe Fakültesi, İlahiyat (*Ilmu Perbangsan Agama, STh.I*) Bölümü'nde lisans eğitimine başladı ve "Banda Açe Şehrinde Dilenci Dini Farkındalık" başlıklı tezini tamamladığından 2013 yılında buradan mezun oldu. 2014 yılında T.C. Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı'nın sağladığı burs ile Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı Bölümünde, Din Sosyolojisi Bilim Dalında yüksek lisans eğitimine başladı ve burada 2018'de yüksek lisansını tamamladı.

EviYULIANA

25.12.2018